

НОВА ИСКРА

Илустровани лист

Власник и уредник

Р. Ј. Одавић

— ГОДИНА ПЕТА —

1903

Инв. бр. 4 8924

САДРЖАЈ

НОВЕ ИСКРЕ ЗА ГОД. 1903.

Лепа књижевност

СТИХОВИ:

оригинални

Борски: Зашто си ме крет'о? 36; Жрт-
ва Венери, 362.
Бошњакчић, В. П.: Зима 346.
Dis: Под прозором 264; Песма 305;
Помограми, 379.
Бикић, Осман А.: Срце моје (из пје-
сама „Ашиклија“) 21; Двије жртве,
365.
Бркић, Душан С.: Ноћна бајка 2; * 17;
Прича валова 38; Усамљен гроб 80;
Мистика ноћи 139; Ruines d'un
chateau, 235.
Змај: Чује се клетва ко из даљине (из
„Спохватница“) 17.
Налићева, Даница Б.: Мати, мати! 292;
Храст, 369.
Јовановић, † В. М.: Химна Зети 193.
Јовановић, Милутин: Збогом 109; Ту-
жно пролеће (другу П. М. Н.) 135;
У сумрачју летње ноћи 210; Из
пролетњих елегција 331.
Карабеговић, Авдо: Моји јади 212.
Луковић, † Ст. М.: Под сурим небом
183.
Marold: Закуцајте смело! 150.
„Нова Искра“: О Змајевој седамде-
сегодишњици (парафраза) 330.
П. М.: У Колосеуму 301.
Павловић, Ст. К.: Мира, само мира!
274.
Петковић, Влад. Р.: Са Боденског Је-
зера 167.
Петровић, Милорад М.: Поноћно да-
ворје 261; Пред зиму (из збирке
„Сељаци“), 354.
Рајић, Велимир Ј.: Њој 296.
Симић, М.: Знак 84.
Сокољанин: Тајне сузе 70; Молитва
230.
Станиславовић, Влад. С.: Моја драга
6; * * * 44; У марту 117.

Боровић, Влад.: Ала ти је... 105; Је-
дан рачун 143.
Филиповић, Д. Ј.: Сеоско вече 340.
Чолаковић, В. М.: Бајка о руци 247.
Шантић, Алекса: Под игдом (из Али-
бегова севаха) 271.
Шантић, Јаков: Одговор 203; На мје-
сечини 327.

преведени

Мизивоје: Павет (по француској песми)
54.
П. М.: Пролећна песма (Мирон), прев.
с пољског 73.
Павловић, К. Ст.: Усамљеност (Ламар-
тин) 4.
Оданић, Р. Ј.: Из Хајнеова „Лирског
Интермеца“ (I—III) 177; Што ли...
(А. В. Кољцов) 217; Алкеста, ан-
тичка драма у 3 чина, са прологом,
по Епиринду прерадио Ж. Риволе
296, 333, 365; Амајлије (из туђег
изза) I—XXX 308, 341, 370.

Проза:

оригинална

В.: Рука 121.
Давичо, Јела: Велика срећа 293.
Димитријевић, Јелена Јов.: Фати-Сул-
тан, приповетка, (наставак) 45, 109,
178, 236, 267.
Змај: Смрт једне девојке (из „Проза-
ида“) 14; Одудељење (из „Проза-
ида“) 15.
Лазаревић, А.: Успомене на пок. Љуб.
П. Ненадовића, 356.
Малушев, Д.: Два сусрета 342; Вен-
чање 342.
Мијатовић, П. В.: Сумња 15; Успо-
мена 282.
Милековић, Таса Р.: У министарству
(први дан) 33, 65, 97.

Нушић, Бранислав Б.: Под облацима,
драма у једном чину, 21.
П. С.: На клизавој стази (слика из
Београдског живота) I; Полаженик
(мотив из Македоније) 353.
Павловић, Ст. К.: Утисци с пута (По-
следње вече) 249.
П. С. Ст.: Фантазија и реалност 247.
Рајић, Велимир Ј.: Слике с мора (I
Дервиш просјак, II Живот, III По-
жар, IV Стручак боснока) 58, 59,
88, 121; Слобода 219.
С.: Memento mori, 370.
Сремац, Ст.: У трамвају илити једна
— ако ма и овлаш прелистамо нашу
историју — јасна и доказана истина
(у виду Скице један Панегирик Срп-
ском Генију) 264.

Станиславовић, Влад. Ј.: Са твога спро-
вода 17.
Ст. Косара: Љубицице 88.
Тодорић, С. Д.: А што га уби, бре?
210; Тако је то! 274.
Боровић, Влад.: О старом звонару
219; С Трина 331.
Кирковић, Милош Н.: С пролећа, при-
поветка, 129, 161, 193, 225, 257,
289, 321.
Ускоковић, М.: Господин који чини
доброчинства 155; Исцеђени лимун
309.
Цветковић, Т.: Једна љубав, козерија
из астрономског света (по туђој
идеји) 199.

преведена

Аноним: Рецепт, превео с руског С.
16; Последњи пут, превео с руског
С. 16.
Боделер: Странак, с француског пре-
вео Д. Малугчев 342.
Доде, Алфонс: Стари, слика, с фран-
цуског прев. М. Т. 20.

Јакобовски, Л.: Чежња, с немачког превео П. М. 59.
 Копе, Франсоа: Један догађај, с француског прев. М — в. 139.
 Ламенпаи: Помажите један другог, с француског превела Љубица Ј. Ђ. 89.
 Лоти, Пиер: Два говечета, с француског превео Свет А. Петровић 84.
 Неера, Е.: Брачне фотографије, с тадијанског превео Д. 150, 183, 212.
 Шарени лентири (афоризми) 282.

Потаненко, П. Н.: Генералова књи, роман, с руског превео Р. Ј. О. 7, 55, 74, 117, 143, 171, 203, 238, 279, 310, 342, 371.
 Прус, Болеслав: Египатска легенда, с пољског превела Ружа Д-ра Винавера 85.
 Ремер, П.: Сусрет, с немачког превела Ј. С. А. 89; Стара Зделица, с немачког превела Ј. С. А. 89.
 Ритоак: Махине, с мађарског превео В. П. 309.

Саболчка, Михаило: Естетика, с мађарског превео М. 59.
 Тетмајер: Меланколија (I Сен, II Ружица, III Срећа), с немачког превео Владоје Југовић 154.
 Фолкер, Рајнхард: Анђео истине, с немачког превео С. Д. Мијалковић 90.
 Франс, Анатоли: Прва јесења зима, с француског превео С. К. П. 340.

Расправе, чланци, научна грађа

Аноним: Ван Дајк, биографска слика, с франц. прев. Miss. 135.
 Веслић, Д-р Миленко: Под црвеним крстом у Србији 1876. 5.
 Вукићевић, проф. Миленко Р.: Ана, жена Немањина и мајка Светога Саве 39; Једна стогодишњица 167; Живот Карађорђевог ван Србије и смрт његова 231.
 Д-ра Ј. Суботића, Савка: Говор, држан у сали Велике Школе 5. окт. 1903., као прво предавање Кола Српских Сестара 327, 362.

Лазаревић, † Др. Рад.: Аристотело и Платиније као природњаци 71, 105. М.: Бјеристјерне Бјернсон, (по немачком) 90, 155.
 Михаиловић, проф. Јеленко: Шта нам прича наше српско небо? 301.
 Мутер, Рихард: Руско сликарство у XIX веку, с немачког превео Р. Ј. О. 244, 271, 305.
 Пејатовић, † проф. Танасије Ј.: Манастир Сопоћани 81; Манастир Давидовица 117.
 Ружић, Д. М.: Ко вјечито хоће да живи, мученик је овога свијета 261.

Наша пиема:

Из Петрограда, од М. П. Цемовића 25.
 Из Беча, од Зорислава 60.
 Из Петрограда, од М. 122.
 Из Петрограда, од Вој. Ст. Поповића 250.
 Из Дражана, од М. П. Ћирковића, 379.

Уз наше слике:

26, 61, 92, 122, 156, 187, 220, 251, 285, 315, 347, 381.

Хроника

Наука:

О претварању биља у фосилно гориво, од П. М. И. 26.
 Нови проналасци једног Талијана, од П. М. И. 62.
 Мрави који злато копају, од Алхазена 93.
 Шећер и мишићна енергија, од П. М. И. 123.
 Састанак руских слависта у Петрограду и рад за Славистички Конгрес 157.
 Век житкога ваздуха, по „Ж. Ж.“ 221.
 Петао као часовник, од С. 252.
 О пореклу човечјег рода, од П. М. И. 285.
 Бактерије и кртолини плод, од П. М. И. 316.
 Сунчана енергија, по руском од М. И. 347.

Књижевност:

Једноженство и многоженство, предавање проф. Т. Г. Масарика, превео Д-р Иван Шајковић, од М. 27.
 Die bysantinische Frage in der Architekturgeschichte, написао Франц

Ф. Ребер, од проф. Вл. Р. Петковића 93, 124.
 Народно здравље у округу Ужичком за 1901. годину, написао Д-р Алекса М. Стојковић, од Г. П. Ивезића 158.
 Драматски списи Јована Ст. Поповића, од Слободана Јовановића 188.
 Пригодне песме М. Ј. Митровића, од Миодрага Ристића 222.
 О васпитању умном, моралном и телесном, од Х. Спенсера, превео Ј. Миодраговић, од С. 253.
 Одговор на рецензију о Спенсерову делу „О васпитању умном, моралном и телесном“ од Ј. Миодраговића 318.
 О болесним и здравим перима, од Крафт-Ебнига, прерадио Предраг М. Псаковић, од Г. П. Ивезића 348.
 „Streifzüge im Reiche der Frauenschönheit“ и „Anmut des Frauenleibes“ написао Д-р Фридрих Краус, од Г. П. Ив. 349.
 Лаза К. Лазаревић у немачком преводу, од Г. П. Ивезића, 382.

Уметност:

Речи остају, комедија у три чина, од Пола Хервијеа, оцена Ж. Деметра, превео Мир. С. Јанковић 30.

Слике

Пред Амором (сликао А. Бугеро), 4
 Лујиза Јелисавета Мак Лафлин, 5
 Ема Марија Пирсон, 5
 Ниш из 1878. г., 7
 Краљевски коњак у Нишу (1878.), 9
 Болиница код Келе-Куле (1878.), 11
 Окружно начелство у Нишу, 13
 Улица Краља Милана I, 15

Улица Краља Милана I, 17
 Трг Краљице Наталије (1903), 19
 Лува (сликао Х. Каулбах), 35
 Народно коло у Врању (1878.), 37
 Зора (сликао Гвидо Рени), 39
 Југовина (сликао Т. Васиљев), 41
 Аполо са китаром, 43
 Црквена слава у Брзој Паланци, 45

Мона Вана, драма у три чина, од Мориса Метерлинка, оцена М. П. Ћирковића 31.
 Драгана, комедија у четири чина, од Бријеа, оцена А. Андреа, превео М. 126.
 Честитам, шаљива игра у 1 чину, од К. Трифковића; Сутон, комад у 1 чину, од Ива Војновића, оцена — К. 189.
 Веселе жене виндорске, комедија у пет чинова, од Шекспира, превод с енглеског, оцена — К. 286.
 Младост, драма у три чина, од Макса Халбеа, превео с немачког Бож. Љубишић, оцена — К. 317.

Разно:

31, 63, 95, 128, 159, 190, 224, 253, 287, 319, 350, 383.

Библиографија:

31, 64, 96, 128, 160, 191, 224, 255, 288, 320, 351.

Кнез-Милошев коњак у Крагујевцу, 47
 Краљевски летњикови у Такову, 49
 Крај пута (фотогр. снимно Д-р Марко Николић), 51
 Римљанин, 53
 † Матија Бан, 65
 Син Карла I енглеског краља (сликао Ван Дајк), 57

Војислав Илић (вајао Ј. Пешић), 69
 Главна кapiја Нишке тврђаве, 71
 Манастир Сопотани с околином (сликао Т. Пејатовић), 73
 Иконица Бирчанин-Илије, 75
 Манастир Сопотани (сликао Т. Пејатовић), 77
 Ађутантура Главног Штаба у Нишу, 79
 Бјеристјерне Бјерисон, 90
 Победа (вајао Ф. Консани), 99
 Свети Сава крунише брата свога Стевана Првовенчаног (сликао С. Тодорић),¹ 101
 Е. А. Лебрен (сликала Е. А. Лебрен)² 103
 Краљ-Миланово одмориште код манастира Дивостина, 105
 На послу (сликала Е. А. Лебрен), 107
 Развалине манастира Давидовице на Лиму код Бродарева (сликао Т. Пејатовић), 111
 Српски академски официри из српско-турског рата 1876.—78., 113
 Моја кћи (сликао Менге), 115
 Његово Величанство Краљ Србије Петар I, 129
 Дубравка (сликао В. Буковац), 131
 Госпођа Јелица В. Буковца (сликао В. Буковац), 137
 Аго (сликао В. Буковац), 141
 В. П. Далматов, члан Императорског Позоришта у Петрограду, 143
 Педесетогодишњица Београдског Певачког Друштва (Важнији директори и председници), 145
 Педесетогодишњица Београдског Певачког Друштва (Хоровођи Београдског Певачког Друштва), 147
 Тунел на друму између Ужица и Чачка, 149
 Магдалена покајница (сликао В. Буковац), 151
 † Глигорије С. Шчербина, руски консул у Митровици, 161
 Династија Карађорђева, 163
 У цркву (фотогр. снимно М. Стојановић), 165

¹ Под сликом погрешно: Стеван Немања предаје круну сину свом Стевану Првовенчаном.

² Под сликом погрешно: Е. А. Лебренг.

Из цркве (фотогр. снимно М. Стојановић), 167
 Деца Његова Величанства Краља Петра I, 168—169
 Изасланици Народног Представништва Краљевине Србије, 171
 Престолонаследник Борђе, Краљевић Александар и кнежевнић Павле А. Карађорђевић, 173
 Њ. В. Краљ Петар I — „Петар Марковић“, 175
 Њ. Височанство † Кнегиња Зорка, 175
 Њ. В. Краљ Петар I на Бањници, 177
 Виолиниста (сликао Рафаело Санцио), 179
 Споменик † Митрополиту Михаилу, 181
 Марији Бурковића — Марковићка, српска добротворка, 193
 Краљ Менелај, 195
 Прерано (вајао Ј. Гринхут), 197
 Пазарни дан у Ужицу, 199
 Учитељски курс Скопске Црне Горе, 201
 Кућа у селу Церони у Цвртићима (Драгачево), 203
 Општи изглед сеоске куће у крају између Лима и Топине, 205
 Кућа са диваном (Полимље), 207
 Кућа са магазином у Петарју, 207
 Кућа с уљаником у Подгори, 209
 Кућа са призидањим вајатом — Ђилером (Полимље), 209
 Кровињаре и учере — куће сиромашнијих сељака, у Полимљу, 211
 Најстарија кула, по предању зидана на 17 година пре Косова у Превину (Дробњак), 213
 Кула под славом у Превину (Дробњак), 213
 Кућа са кољем и савардаком у Језерима (Дробњак), 215
 Стаја у Језерима (Дробњак), 217
 Купање (сликао Х. Сјемирадски), 227
 Бачки оркестар српске гимназије у Скопљу, 229
 Музиканти (сликао В. Ешкићевић), 231
 Улазак у манастир Св. Аранђела, 235
 Риболов (сликао А. Д. Кившенко), 239
 Двестагодишњица Петрограда: Сенатски Трг, 243

Царски задор на Сенатском Тргу, 245
 Споменик Петра Великог, 247
 Галерија из доба Петра Великог, 249
 Његово Величанство Краљ Србије Петар I, 257
 Последњи дан Помпеје (сликао Карло Брујоло), 259
 Циганчица (сликао К. Е. Маковски), 263
 Њу-Јорк, 265
 Совранице у Средњој Добрињи, 267
 Мочар (сликао Василев), 269
 После кише (сликао Левитан), 273
 Душанова тврђава у Скопљу, 275
 Медина породица (сликао И. Н. Шишкин), 266
 Јоца Савић, главни редитељ Минхенског Краљ. Позоришта, 289
 Вартоломејска ноћ (сликао Гуцо), 291
 Српска цртачка и сликарска школа у Београду, 293
 Козаци (сликао Ф. Рубо), 295
 Пред жетвом (сликао Левитан), 299
 Јесење доба (сликао Е. А. Волков), 303
 Миса на Руднику, 307
 Планинка пред млекарном, 311
 Косачи у Дробњаку, 313
 Беата (сликао F. Wobring), 323
 Породица (сликао Е. Бено), 325
 Италијанка (сликао Ж. Клод), 329
 Студија (сликала Наталија Цветковићева) 334
 Тихи кут (сликао П. Себорг), 335
 Студија (сликао Љ. Ивановић), 337
 Студија (сликао Христифор Приловић), 341
 Српски Народни Дом у Карловцима, 343.
 Срикиња са Косова, 345
 Миша Пупин (сликао П. Јовановић), 355.
 Душа и срце (сликао Е. Коце), 357
 Студија (сликао Тодор Ширакић), 359
 Арбанас (сликао П. Јовановић), 363
 Испраћање буклијаха у В. Кикинди 367.
 Студија (сликао Христифор Приловић), 371
 Портрет (сликао А. Херфелд), 373
 Јапански Мотив (сликала Милица Анђелковићева), 375
 Дом сердара Мићића, 377

НОВА ИСКРА

БИБЛИОТЕКА
ГРАДА БЕОГРАДА

На клизавој стази

(слика из Београдског живота)

раз Богојављенски.

Улицом ретко ко да промакне, а о редовним шетачима из Кнез-Михаилове улице ни трага ни гласа. Ко би и шетао по таквом времену? Само у подне и пред вече што по мало оживе улице од чиновника, трговаца, радника и ђака који журно хитају кућама, са покретима који вас опомињу на покрете по салонском углачаном паркету (јер су у то доба Београдски тротоари углачанији од најуглачанијег паркета.) Врата на дућанима затворена, а по изложима и улазцима ухватио се на стаклету читав слој оног дебелог, меког, ишараног леда што га зову „морантик“. Узалуд на онима од врата шегрт брише и скида и крпом и ноктима (како то мора да је непријатан осећај када му се под промрзнуте нокте завлачи онај ледени бели трачак са замрзлих прозора!), — ништа не помаже: кора се одмах хвата, а из тоглог дућана можеш до воље посматрати како та корица све више дебља и напрекујући ствара оне чудне, јединствене шаре. — Промакну ли које саонице или фијакер, жао ти да погледаш оне јадне коње што им се око копита нахватале ледене куглице (ако боље прислушнеш можеш чути и како звецкају), а са губица висе леденице што се онако брзо хватају од тоглог даха. О кочијашу и да не говорим. —

Гледај како ћеш се пре докопати топле собе, јер је таква зима да ћемо је помињати и унуцима својим (са већ потребним орнаментним додацима у које ћемо тада и сами веровати).

Да нисам имао посла у Београдској Штедионици, не знам по коју бих цену изашао на улицу.

У Кнез-Михаиловој улици мир као о Божићном ручку, када сав Београд грицка прасећину коју је једва дочекао

после онако посиог Бадњега-дана. Жандарм на линији отвара редом дућанска врата и опомиње да се „по наредби из кварта“ тротоар засипа „пепелом а може и са струготине од тестераша“. Када тако прође своју „линију“, вратиће се поново да општрије „накричи“ ту наредбу коју ће, са малим изузетком, скоро свима саопштити! У том ће му и зима додијати, па ће отићи у „Стари Мајдан“ да се мало огреје; а што ће у тој каваници остати дуже него што би требало, није крив он него ова несрећна зима, какву није ни Златибор запамтио.

Из димњака, колико их можеш видети у Кнез-Михаиловој улици, избија дим бео, прозрачан и одмах се губи у хладном ваздуху. — Са Саборне Цркве одјекује звоњење свих пет звона: оглашују „бунду“, како то Београђани кажу. —

Од плаца на ком ће, ако сви знаци не варају, наши унуци гледати монументалну зграду Академије Наука и Уметности, иде према мени женска нека, журним, непоузданим кораком. Мучно одржавајући баланс, једва пређе на тротоар према Лувру, али ту, у тренутку једном, паде, покуша да устане и врисну. Притрчах и помогах јој да се дигне. Иза мене зашкрипаше врата на једном дућану, а у исти мах још једна, и чух како суседи калфе измине своје мисли:

— Да Бог сачува!

— Мицика!

— Охо, држ' се, Мицо!

— Није прочитала полицијску наредбу да је забрањено падати.

Како им се, ваљда, учинило, да је разговор дужи него што би требало, повукоше се у радње, а врата поново зашкрипаше.

Жандари је већ дотле отишао у „Стари Мајдан“, јер на улици, сем нас, нигде никог не беше.

— Да се нисте повредили, госпођице?

— Боли... Не знам.

— Допустићете ми да вас одведем до фијакера или до куће.

Ослоњена о зид, побледела од страха и бола, подигла је леву ногу и савила у колену. У очима јој сузе, а бели зуби упили се у доњу, танку и бледу усницу у којој као да нема ни капи крви, јер да је има ваљда би потекла од оног снажног грижења.

— Хвала... Ваљда ћу моћи и сама. Не станујем далеко... Ту, у Космајској улици.

Једва је уверим да сама не може ићи, те јој понудим руку и поћемо полако, врло полако.

— Када заврнуемо у Космајску улицу, поче ми поново захваљивати, уверавајући ме да јој је сад боље и да ће моћи сама отићи до стана.

Бих јој поверовао, да је била у стану стално одржати оне тренутне промене у изразу, али пошто је бол поново добијао онај исти, ако не и јачи израз, нисам је хтео оставити, већ сам скоро упорно наваљивао да је и даље пратим.

Застадосмо пред једном ниском, прљавом кућицом.

Силом се осмехнувши, пружи ми руку.

— Хвала вам, велика хвала, господине? Ја сам већ код куће.

Ослонивши се о рај на пратима, збуни се, порумене, да ми се учини лепа, тако лепа да бих осетно задовољство ући с њом у кућу, представити се њеним родитељима и остати неколико тренутака у топлој соби уз шољу облигатне црне кафе.

Та ми се мисао тако тако допаде, да се и не помакох с места, већ стајаш готов да с њом у кућу ућем како ме позове.

Мора бити да је та моја жеља била веома изразна, и ако о њој ни речи не проговорих, јер она прекиде то ћутање за мене на сувише неочекиван начин.

— Опростите, господине, што Вас не позивам у кућу... Можда би Ви и хтели, али то не може бити... не могу, не смем... Пала сам у Кнез-Михајиловој улици, и подигнули сте ме. Хвала вам! Али ви још не знате колико сам ја ниско пала... То би видели у овој кући... Хвала Вам! Збогом!

Отворивши журно ниска, прљави вратанца уђе у мрачан улазак, и брзо их затвори.

Румен младачкога стида удари ми у образе. Прва помисао беше: „Можда ме је когод од познатих видео с њом!“

Сетих се љубави своје и у стиду пожелех да се земља пода мном отвори, да ме прогуте бестидника и бесрамника.

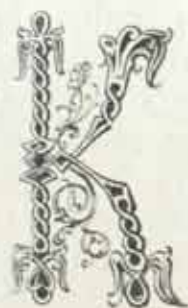
Требало је да прође доста времена да осетим сву лажност својих тадашњих уверења, и да искрено зажалим што не уђох у ту јазбину, из које бих можда извео на светлост дана људску душу, у чијем је искреном стиду и понижењу било основе за препорођај и спас. —

Београд

С. П.

Ноћна бајка

Кад се сумрак спеле у дубоком тају
Кад се мир рашири у звјезданом сјају;

Кад поточиш шапће тајну ноћних крила
И проспе се пјесма језеркиња вила;

У сјенама тавним чепресових грана
Млади пастир сними срећу рајских дана.

На бисерној води уз чаробне гласе
Поноћна тишина трепти — растапа се.

А у бјелом чуну с ијенцем цвијетног шара
Дружба вила плочи, да поноћ очара.

И носи се пјесма божанственом моћи
И дих вјечних дуња мирни у самоћи...

... И чун стаде лаки, Запунитане вали,
Завјемине гласи са усана мали;

А вила се диже најмлађа од друга
Стаде крај пастира — бајна као дуга.

И бриљан му сави око снажних груди,
А он срећан гори, али се не буди...

Свако нече тако повраћа се вила,
Раздјеже се пјесма тајанствено вила.

А у тавној гори блаженство се шири,
Тишина се тргне, кад вјетрић запири...

Душан С. Вукић

А. БУРЕНКО

ПРЕД АМОРОМ

Усамљеност

— DE LAMARTINE —

Есто на планини, у растоном хладу,
Када сунце леже, жалосно ја седам;
Погледи се моји ка даљини краду,
Чију слику доле испод себе гледам.

Онде хучи река и пенуша вале,
Вијуга, губи се кроз далеку тмину;
Тамо, мирне воде шире се заспале
Где се печерица диже у висину,

Сутон још нам баца блес последњег зрака
Врх планина тамних, крунисаних лутом;
И ваздушна кола краљице нам мрака
Пењу се, и беле хоризонтат кругом.

Међу тим из тиха с готске куле боно,
Тајанствено звуци по ваздуху лете;
И застаје путник, а сеоско звоно
Са сутонском хуком снаја песме свете.

Ну, ни чар ни занос ових слика, људи,
Не осећа душа равнодушне жртве,
Ја посматрам земљу ко дуну што блуди:
Сунце живих бића не загрева мртве.

Залуд с брега на брег, са жељним погледом,
Од севера к југу, од зоре до таме,
Ја кроз бескрај широм сне прегледам редом,
И нелим: Баш нигде срећа нема за ме.

Шта ми чине доле пуне кућа, вида?
Та таштина празна за ме чар је нема.
Реке, стење, шуме и осамо мила,
Све је пустош када једног створа нема?

Кад се рађа сунце, када стиже мети,
На недроме небу, или сред маглишта,
Равнодушним оком пратим га где лети:
Нашто сунца, кад ја^и више нећу ништа.

Кад би га могло пратити дуж лета,
Само би пустиње глед'о препун гнева, —
Ја не тражим ништа од огромног света;
Ја не желим ништа што сунце загрева.

Али можда преко његових граница,
Где истинско сунце друга неба згрена,
Остатке ми слабе кад прими земљина,
Све би оно вид'о што толико снева;

Ту бих се опно, о жељни извори!
Ту наш'о и наду и љубав, лепоту,
И снevano добро за чим душа гори,
Ком имена нема у овом животу!

На кридима зоре што и ја не могу
Да се винем жељи незнаној што бега!
На земљи изгнанства зар још требам Богу?
Ја са земљом немам сроднога ничега.

Кад из шума листак у ливаду слети,
Из доле га ветар отргне вечерњи;
Ја том листу личим увелом што лети:
Носите и мене ветрови северни!

На Атланском Океану

Ст. К. Павловић

Под Црвеним Крстом у Србији 1876.

них дана је један од наших дневних листова покренуо мисао да се на дан заузећа Ниша прослави двадесетпетогодишњица наших последњих ратова за ослобођење. Ја одавде не могу судити, хоће ли се та мисао поменутом приликом и остварити, и ако ми изгледа да је прилично позно покренута. Мислим, међутим, да би је због краткоће времена ваљало одложити и спојити с двадесетпетогодишњицом обновљења српске краљевине, и то из више разлога, чијем навођењу овде није место.

биле су год. 1870. и 1871. како код немачких, тако и код француских рањеника, а год. 1876. у Србији, и то наизменце: најпре на Дрини, затим у Доњем Милановцу, па онда у Параћину и Београду. О свему томе сведоче и њихова одличја: санитетско-војнички крст Хесен-Дармштата, почасни крст француског Црвеног Крста, немачка ратна медаља и таковски витешки крст, којему, као што се на сликама (из год. 1877.) види, обе, са свим умесно, дају почасно место на својим заслужним грудима.

Своје утиске из ових ратова оне су објављивале у нарочитим књигама. Они из Србије изишли су већ одмах 1877 г., у Лондону (Tinsley Brothers) под насловом *Service in Servia under the red cross, by Emma Maria Pearson and Louisa Elisadeth Mc Laughlin* (в. 8°, стр. 367).

Луиза Јелисавета Мак-Лафлин

Ема Марија Пирсон

Ових дана међутим мене је у Вечитом Граду, добротом једне госпође, случај нанео да познам једну постарију госпођицу, која се с особитим задовољством сећа тих наших ратова, и која данас у тим успоменама понајвише и живи.

Госпођици Луизи Јелисавети Мак-Лафлин сад је већ шездесет и шест година. Њеној нераздвојној другарици Еми Марији Пирсон било је шездесет и пет година кад је 1893 г., крајем маја умрла и сахрањена у Флоренцији. Обе из врло добрих енглеских породица, оне су своје најлепше године посветиле рањеницима нашим по европским бојиштима за свету ствар Отаџбине и Хришћанства, и

Неки нарочити осећај особитога поштовања уливају нам све стране и сви редови у овој књизи, чак и онда, кад у њима прочитате за нас и коју непријатну ствар. А како и да не, кад читалац од првог почетка осећа да се све то пише с најдубљим уверењем, да о самим делом осведоченим симпатијама и не говоримо. Ја не знам: има ли ваша Народна Библиотека ово дело, и да ли га има наш Црвени Крст? Ако не, нека се постарају набавити га док је још томе време, јер ће кроз коју годину бити врло велика реткост. Вероватно је да ће га наћи код госп. Филипа Христића, код госп. Николе Хаџи-Томе,

или код пређ. апотекара госп. Дилбера, о којима ове две „посестрима“ говоре често с пуно симпатија. А да је оно од интереса за будућег историчара наших ратова за ослобођење и уједињење, најбоље ће се видети из прегледа његових оглаваља, који с тога овде дајемо. Њих има, осим увода у коме је кратка историја Србије и закључака, свега 34, и то: У рат — На Дунаву — Београд — Наш живот у Београду — Београдске скице — Савом — Дринска војска — Бадовинци — Главни стан у Бадовинцима — Дрински табор — Један ручак у Босни — Српска привремена болница — Повратак у Шабац — Један велики неспоразум — Погрешно препоручено писмо — Опет на Дунаву — Наша палатка — Наш лекар и покретна болница — Наши болесници и рањеници — Покрајински живот у Србији — Неготински начелник — Вино и ајвар — Казански теснац — Србија и Румунија — Руси на Дунаву — Један дан с Русима — Турци у Београду — На путу за Параћин — Параћинска болница — Последња српска битка — Повлачење — Од Јагодине до Смедерева — Београд под Русима — Из Београда у Млетке.

И ако су госпођице Пирсон и Мак Лафлин дошле у Србију вођене чистим осећајима човечности и хришћанске љубави, ипак се у њиховој књизи чешће одаје, можда и неосетно и преко њихове воље, извесна мера мржње према

Русима и Русији, која је у осталом са свим обична појава код њихових земљака.

Изневши ми своје успомене из ратова у којима је учествовала, Госпођица Мак-Лафлин их показује једну по једну с урођеном женском пажњом и нежњом. Поред успомена на њену другарицу, то су јој данас најмилији пратиоци у животу. Још и данас она стави о великим празницима ова одличја на своје заслужне груди.

— И за што да не? вели ми, и ако је ја не питам за разлог томе. То су сведоштва мога живота. То су спомени једине моје љубави, јединих мојих симпатија, жалосних и радосних тренутака у моме животу. Чини ми се да ћу с њима и с мојом добром другарицом живети и на оном свету који ми већ више није далек, али коме ја, да вам право кажем, не хитам баш тако много. . . . Лена је ваша Србија: добри су и честити људи у њој. Па ипак: о вама се последњих година много пише и говори, а то искреним вашим пријатељима не може годити. . . .

Морам признати да ми је требало прилично и напора и красноречивости да дођем до одобрења како бих за српски илустровани лист могао снимити ова два листа, која су за нас од тим већег интереса, што су оба из г. 1877., дакле из најскоријих дана по одласку из Србије.

Рим, на Првозвизног Андрију 1902.

М. Р. В.

Моја драга...

Моја драга, мој идоле,
Ја плачем кроз смех;
Ал не могу да се кајем
За љубавни грех.

После дана кад пред тобом
Блистао сам млад,
Мој љубавни један занос
Беше и мој пад.

Презири ме, ал не реци
То за многи дан,
Моју љубав не разумеш,
Ја ти нисам знан.

Моја љубав мени ствара
И пако^уи рај,

Она расте, али нема
Врхунац и крај.

Не могу ти збогом рећи
Грозан сам и плах,
Што будућност твоју рушим
Не осећам страх.

Нити схватам шта се збива
Око мене сад,
Нит' прозирем да л' будућност
Доноси ми јад.

Махнута је љубав моја
Ко твој што је бај,
Она расте, али нема
Врхунац и крај. . .

Децембра, 1902.

Влад. Станиславовић

Генералова кћи

— РОМАН —

написао
М. М. ДОУХОВНИКОВ

I

ма ли још колико, Маничка? упита Зинаида Петровна обухватајући очајним и тужним погледом широка поља с којих је жито већ давно било покошено и дигнуто.

— Не знам, мама! — замишљено одговори девојка сурово подигнувши обрве, па настави и даље укочено гледати кочијашева леђа, као да је у њиховој ширини, у оној прљавој кошуљи са широким знојавим мрљама, прочитавала одговорку свега што се за последњих дана, онако брзо и неочекивано, свалило на њезину главу.

какав споменик, стоји пастир са грдиом дугачком тојагом што је на врху савијена. Име је таквој тојази — „гирлига“.

А јужњачко сунце још се не смирује и, ма да је већ крај септембра, тако пали и жеже, да је кочијашу у онако лакој кошуљи и сувине топло, а кљусе му гола вода.

— Па није још много остало! говори он утешним гласом: — прошли смо више од половине...

— А колико је свега? упита Зинаида Петровна оним утученим гласом којим је у последње доба исказивала све своје мисли.

— А ко ће то знати? Кажу да има око четрдесет врста, а ја мислим да то није истина. Нико то никад није мерво... А можда је и истина, ко би то знао! Ми овако рачунамо: ено бунара и алова. Кад се до бунара дође, — више је од половине пута. То је наше мерење...

„Значи, квинцати још добра три сахата!“ помисли Зинаида Петровна.

Ниш из 1878. г.

Изгледало је као да пољима нема краја. И напред, и назад и с обе стране — само поља, поља! Већ је два часа како се око не зауставља ни на селу, ни на засеоку каквом, па чак ни на каквој полуразрушеној колиби. Све мртво; све што је до скоро живописно оживљавало равнице, испрва зеленилом најразличнијих прелива, а доцније златом сазрелих класова, за тим чудном архитектуром наслаганих стогова, — све је то сад однесено, те је равница опустела.

Нигде да угледаш каквог старца, да журно маше рукама, старајући се да тим покретом и рапавим кашљем одгони штеточине тице — чавке и гавране. На видику, далеко тамо, пружио се прљаво сива мрља. То је нечије стадо оваца, а недалеко од њих — непокретно, као

Била је у црини. Атласна блуза, закопчана множином дугмади, стезала је њено пуно тело које, како изгледа, није знало шта је невоља. На глави јој беше округао дамаски шешир са дугачком копреном од вела, која се слободно ширила по ветрићу. Лице јој беше посукнуло, са оштрим, упечатљивим цртама, управо једно од оних лица која су у младости интересна и пријамљива, а у низу година постану несимпатична и одбојна. На њему је био израз пригушене, окамењене невоље, помешан са дубоком сумњом. Велике, тамне, скоро непокретне очи као да говоре: „То је ужасно, то је нечовечно! Али како је то било? За што? Због чега? — Нема објашњења!“

Необично је било, што је поред те жене, на којој и лице и одело говоре о дубокој тузи, седела девојка, која

је називаше мајком, а чије одело немаше никаквог знака какве жалости. Витка, танка, мрког лица, као у мајке, али сасвим друкчијега типа, држала се право а гледала презриво, чак оштро, уздигнутих обрва и жмиравих очију, из којих је избијала више лутња него ли туга. Жут сланин пешир са малом китом растресених цветића, сив огртач испод којег се видела набрана вунена сукња — беху њено одело.

Празни простор селачких кола беше пун разних кутија и завежљаја. На један такав завежљај беше се кочијаш, без устезања, одупро лантом леве руке, звиждучући с времена на време свом коњичку, који, у осталом, не обрађаше ни најмање пажње на то подбадање, јер је и даље вукао ноге као од беде. Зинаида Петровна већ је неколико пута узимала узде од кочијаша, али овај ваљда није знао шта то значи, јер је и даље вукао узде к себи и зваљивао се у завежљаје, пошто је налазио да је то веома угодно.

„Боже, каква суровост, неотесаност, неумешност!“ у очајању је помишљала Зинаида Петровна. „Шта ли ће тек још бити? Како се то догодило? И за што?“

И мисли њене по тисући пут идоше по једној и истој логичној стази, остављајући без решења њено питање: како се то догодило и за што? Она је само једно осећала: да у души њеној једно према другом стоје два чудовишта наоштрених зуба: стид од прошлости, неочекивани, непредвиђени стид, и ужас од будућности. Ова чудовишта као да се свађају и као да се спремају да униште једно друго, јер не знају: ко ће је уграбити, ко ће је у прах смлети и загрчати, упропастити остатак њезина живота.

Како је досадан и тежак пут, кад знаш да те очекује нешто мучно и ужасно, и то баш онда када би са задовољством пошао на сасвим другу страну, а мораш баш тим путем — мораш, јер ти не остаје никакав други рад. Јеси ли само осуђен на казну, је ли ти само конопац око врата, веруј да ће га и затегнути и подићи, па за то ништа друго и не чекај.

Ето како је Зинаида Петровној изгледао њезин положај, па је за то и разумљиво за што јој расположење постајаше све мрачније у колико се више примицала циљу. Покушавала је да разговара са ђерком, али јој ова одговараше најбраћим фразама, кроза зубе, а у очима јој сијаше неки тако чудан пламен, да је погледе вазда окретала од матери своје, те... сачувај Боже, сачувај Боже!... Можда и треба да тако буде, али ни краја ни конца томе замршају. Сачувај Боже, боже је и не мислити о томе!

— Ево и Марловке, слава тебе Господи! узвикну кочијаш и показа кнутом у даљину испред себе. — Видите, ено крета, — то је наша црква... А ено и зид се бели — то нам је механа. Окречно је Исак о Успелењу, јер нам тада црква слави. Е, кажем вам, баш је и тај наш Исак! Видра!

И кочијаш окрете дамама своје преплануло, лукаво осмехнуто лице, с очигледном намером да им прича о буди каквом обешњаштву Исакову. Али каменити израз његових путница уби у њему и сваку помисао на то. Окрете

се поново, загледа се у коњичков реп и помисли: „Бог би знао шта им је на души... Невоља каква, а можда је то и због поноситости... Ко ће знати?“ Из све снаге удари кнутом коња по ногама, те кљусе поскочи и пође касом, али се брзо предомисли па настави ходом као и пре тога.

А Марловка се указала сва као на длану: досадна, прљава, с једноликим црним колибама, с некаквим у пола сасушеним блатиштем у месту реке, са двома воденицама којих крила беху подсечена и дрхтају на ветру.

„Ужасно! Ужасно!“ нечујно су шептале уснице Зинаиде Петровне. „То је гробница у коју нас живе сахрањују! За што? Боже мој, за што?“

Девојка само јаче узми обрвама, а танке јој усне јаче се припише једна уз другу.

Сунце се клонило западу. Старац у цокулама и једно петогодишње дете у кошуљици гоне према селу стадо које је остављало за собом читаве облаке од прашине. Напоље и две жене које с великим љубопитством посматраху путнице; у страни остаде мален, доста запуштен врт; бунар, колибе, опет бунар; пробоше поред цркве — ниске, са давно небојеним зеленим кровом и огуљеним зидовима; у мало што не прегазисше свињу, која се цичећи прогура кроз дѐру на тршчаној огради; од колибе до колибе пси их дочекиваху и пратише очајним лајањем, као да их предаваху од руке до руке своме племену. А ево и кућерка који је био одвојен од свих осталих, и који се издвајаше својим црвеним а не тршчаним кровом; без дограде, без вајата, без дворишта, само што крај њега беше мали, запуштени палисадник са три багрена и неколиким бубновима георгина.

— Ево дођосмо... Ово је школа! — рече кочијаш и заустави кола пред њом.

Сиђе на земљу, приђе к прозору и неспиром залупи у рам...

— Еј, Хивра! Изиди!... Дошла госпоштина! Јеси ли мртва, шта ли? — узвикну јаче.

— Каква госпоштина? чу се женски глас из кућерке. — А шта и да сам умрла? Зар би се ико прекрестио за Хиврину душу?... Па живи! И то ми је живот!...

Па ипак после неколико тренутака изиде из кућерке неко мршаво, бледо, као у опаку сушено створење, та Хивра. Лице јој беше ситно, а кожа на њему затегнута као оно тесто за лиснате пироге, те не беше могућности да јој се, ма приближно, одреде године. Посматрала је путнице као да је о њеној вољи зависило, хоће ли их примити или не.

— Да нисте нове учитељице? упита их и не прилазећи завежљајима.

— А да ко ће бити? Учитељице, дабоме. Куни дењкове, будало! — одговори кочијаш у име путница које седеше у колима као да су приковане за њих.

— Која је? настави Хивра заниткивати и приђе колима.

— Та не брбљај којешта, жево цакава! срдито узвикну кочијаш. — Која? Која? Па зар не видиш? Млађа

је учитељица, а старија је мати њена... Вуци те деј-
кове, вештице без рена!

— Па за што не кажу! одговори Хивра с осећајем
потпунога задовољства и својски се прихвати истовари-
вања свега пртљага.

„Ужасно! Ужасно!“ мислила је у себи Зинаида Пе-
тровна идући према вратима, са кутијама у обема рукама,
бојећи се да у машти представи сву унутрашњу мизерију
кућерка у који ће ући као стална кирајника. — „Ето,
ту ми је — гроб! Ту!“

Девојка није ништа повела и ишла је за њом ћутећи,
чврстим, срдитим корацима.

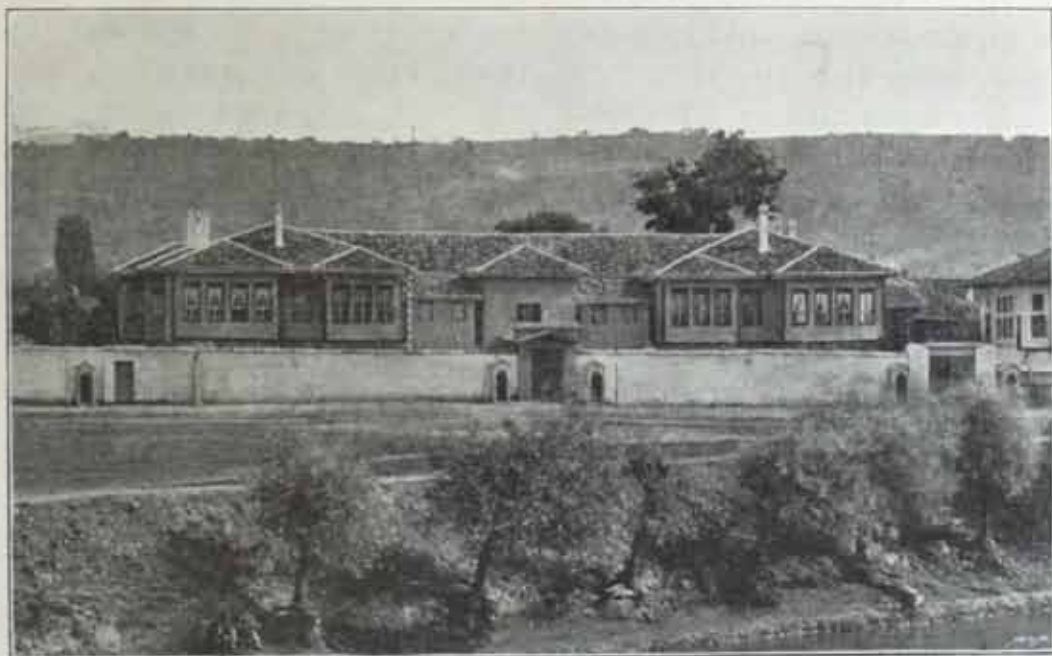
II

Школа, т. ј. зграда позната у селу под тим именом,
имала је два одељења. Из тамног предсобља, у којем је

шлала: на чему ли ће снавати и јести, а где! то се питање
ево само реши. У позадној собици нађоше узан гвоздени
кревет са опругама, пресвлаком и душеком, нађоше округли
сточић, на којем беше отворена књига које листови беху
окренути столу, па онда још један сто који је, како се
по свему види, био за писање, јер на њему беше стаклена
мастионица. Беше и неколико столица и једна мекана,
широка, али већ много овештала наслоњача. На бинку
лежи у нареду гомила књига. У предњој соби био је орман
с посућем и сто, јамачно трпеза. Једном речи, било је
свега што је потребно у први мах.

— Чије је све то? — упита Хивру Зинаида Пе-
тровна.

— Покојничино! Све што видите — све је покој-
нице, голубице моје!... дубоко удахнувши одговори
Хивра.

Краљевски конак у Нишу (1878. г.)

било и огњиште, лево се улазило у прилично тесну собицу
са три малена прозора. Соба би по свему личила на колибу
да није у њој, место велике руске пећи, била гвоздена
„фуруна“, место обичног селачког намештаја — клупе и
сточић са столицом. О зидовима висиле су неколике слике
из Свештене Историје, Ботанике и Зоологије, а у углу
икона без киота и без икаквих украса. То је и била школа
у правом значењу речи. Десно од предсобља било је оде-
љење за учитељицу — две собице и један ћилер. У овом
ћилеру становала је Хивра.

На своје изненађење, дошљаци нађоше да им нови
стан није пуст. Зинаида Петровна није баш мало према-

— Покојнице? Које покојнице? — с ужасом упита
Зинаида Петровна.

— Како то: које? Бог нека јој души опрости и
нека јој подари царство небеско! Покојнице Клаудије
Автоновне, која је овде била учитељица пре вас... Ах,
то је била права анђелска душа! За то је и умрла! Добре
и Бог тражи.

— Је ли овде умрла?

У великим изрогаченим очима Зинаиде Петровне огле-
даше се страх. У срце јој уђе очајање и потисну онај
осећај лакости што га беше изазвао поглед на намештени
стан. „Сасвим је тако: гроб! Сасвим тако!“ помисли у себи.

— Овде је на овом креветићу свршила јадница! — промуца Хивра, указујући погледом тужне милоште на кревет покривен врстатим покривачем. — Овде се мучила, овде је и век свој довршила!... Анђелска, кажем вам, анђелска душа!

— Од које је болести патила?

— А ко би знао? Фершел (Фелдшер) је говорио, да је то јехтика, а шта је баш — ко би знао? Венула је јадница, венула, па — и свршила!

— Мања! извештачено ужаснуто повика Зинаида Петровна. — Јехтика!... Та то је... то је заразно!

— Све једно! — оштро и сурово одговори девојка. Седела је у наслоњачи, с огртачем и шеширом; изгледала је као човек који се решио не такнути ни прет престом.

— Како свеједно? Заразити се јехтиком? Па то је ужасно! — узвикну Зинаида Петровна.

Девојка развуче уста у презриви осмех.

— Ако се бојите, вратите се одмах... добацн заједљиво.

— Да се вратим? Како си сурова, кћери... како сурова!

Очи Зинаиде Петровне напунуше се сузама. Пробарата по џепу, извади рубац и метну га на очи. Девојка не обрати пажње на то, већ и даље остаде седећи у положају човека који је решен да ништа не предузима.

Хивра је у изненађењу посматрала ова чудна створења и слушала разговор између матере и кћери.

— Да одрешим дељкове, шта ли? уншта по том.

— Сама ћу, сама. Можеш ићи! брзо одговори Зинаида Петровна.

Хивра их још једном погледа уншта, па изиде, али не у свој собичак, него из кућерка. Зинаида Петровна обриса очи и с изразним пребацивањем погледа своју кћер.

— Мислиш, ваљда, да то није ништа? уншта неодлучним гласом.

— Ја ни о чему не мислим! Остави ме у миру! Остави ме! — нервозним, раздраженим гласом одговори девојка, а у очима јој, што погледом окачише матер, блеснуше варнице злобе и презрења.

Зинаида Петровна уздахну тешко, остави рубац у џеп и ћутећи поче дрешити дељкове. За по сахата давно небојени школски под беше затриан покућанством што га у дељковима из града донесоме. Предмети, који један за другим излазише из дељкова на светлост Божјега дана, беху крајња супротност скромном, скоро спротивском наменштају ова два школска собичка. Извадише пар бронзаних свећњака за по три свеће, који бацише у засенак онај до сада непримећени чирачић на прозору, у којем беше последњи остатак стеаринске свеће. Да ли ће у овим собама икад бити прилике да се упале они раскошни свећњаци? А шта ли ће покривати овај свилени столски чаршав са шареним везом? Раскошне, златом везене пауче да ли ће се икада обути и за чији ли дочек? А ове две женске кошуље од најтањег платна са богатим чипкама, па овај скупоцени свилени пенаар са великим цветовима... Све је то спасено у бродолому, и све то ужасно опомиње на оно што се више никада, никада неће вратити! Ту је и десе-

так ситница, измешаних, случајно дограбљених у хитни и на брзу руку склоњених у први најближи „верин“ углић...

Зинаида Петровна извади из последњег завежљаја последњу ствар, па се окрете кћери.

— Где ћемо све ово понаменштати, Маничка? уншта нерешљивим гласом, не знајући поуздано да ли ће добити одговора.

Девојка, не напустајући свој узурни положај, насмеши се хладним, злобним подсмехом.

— Чуда Боже! Баш тешко питање! Па обуци чипкану кошуљу, свилене чаране, златне пауче и свој зановшљиви пенаар, упали свећњаке, па — приреди бал! Ха, ха, ха! Један од оних балова, *chère* шаман, на којима смо ја и ти онако величанствено блистале... Зар не?

И опет се засмеја злобно и пакосно гледајући у лице матери. Зинаида Петровна наже се над неком стварчицом и нѐмо заплака. Помисли у себи: „То је казна, казна! Оставио си ме, грозни човече, да за тебе испаштам, а ти оде *тамо*! Покајала сам се — али шта? Она ме кажњава немилосно, на сваком кораку, сваком речи, сваким погледом... О Боже мој, Боже мој! Шта да радим? Где да се скријем?“

— Ја не разумем за што плачеш, мама? настави девојка тоном, рекао би, са свим резонерским и уверљивим: Збиља, како да те саветујем? Шта би друго да радимо с тим стварима? Оне ће... Ја не знам за што смо их и доносиле амо? Пропаће овде заједно с нама... Обеси их по зидовима као украсе, нека и та Хивра, Хара како ли је зову... и сви други знају, да ја и ти нисмо мачији кашаљ, него да смо из красне породице... Живели смо раскошно, у свилу се одевали, приређивали балове и пикике... А, знаш ли шта? Знаш ли шта ти саветујем? Погледај ону велику кећ: узми све то, баци у њу, па — запали! У тренутку ће димњак прогутати све те твоје прекрасне успомене!

— Ти си полудела! Ово — спалити?

— Онда, како хоћеш, мени је баш свеједно! — нервозним, иркосним, разбивеним гласом доврши девојка; нема сумње, и њој већ беше досадило што се матери подсмева. — Само, молим те, уклони ми све то испред очију... То ме раздражује, узбуђује до дна душе!...

Зинаида Петровна с послушном брзином поче скуцати све у гомилу и завеза у један огромни дењак. Извршивши то, догура дењак до пећи и седе на столицу немоћна, спутивши руке на колена,

Сунце је већ било зашло, сумрак се спустио, а оне још вазда седе ћутећи, удубљене у своје мисли. Уђе Хивра и упали свећницу у свећњак.

— Хоћу ли спремити самовар? уншта, гледајући их испод очију.

— Сприми, драга! нежно одговори Зинаида Петровна. После разговора с ћерком она се некако примирила и предала судбини. Хивра извади из свога собичка мали, трбушати самовар и уђе с њим у предсобље.

— Докле ли ћемо само седети? — оштро проговори девојка и брзо устаде. — Седели ма колико, једном се мора и у дужност ући... Топло ми је!...

Ту оштрим покретом збаци са себе шепир и скиде огртач. Вунена одећа лепо је обухватала њено танко и витко обличје. Белина врата несташно је била освенчена малим витицама што остадоше од високо очешљане косе. Оштром, ванредном профилу њезина лица више је доминирала тиха замишљеност, него ли она њена пригушена злоба што јој тако квари израз лица и нарушава чистоту линија.

— Чему да их учим? Да ли знаш ти, мама? — упита у један мах.

— Како: чему? Наукама... колебљиво одговори Зинаида Петровна.

— Наукама? А каквим то? Игрању? Ха, ха, ха!... Један, два, три! Један, два, три!... ха, ха, ха! Не,

— Јесам. Па? — Све је то отишло из главе већ сутрадан по исниту... За тим је дошао други живот, без и једне друге књиге. Та у нас, с'едегe татама, није никад било књига... А ето смо — образовани!... Па те питају, чему да их учим кад ја сама ништа не знам?

Зинаида Петровна само дубоко уздахну и подиже очи ка таваници. Маничка, поћугавши мало, опет проговори дрском и злобном живахношћу:

— Сутра ћу се представити власти...

— Каквој власти? зачуђено упита мати.

— Каквој? Свакој. Овде је све — власт. Тако ми је казао Аркадије Николајевић. Поп је — власт, снахија — власт, кмет — власт, и други којих се не сећам.

— То је ужасно!

— Шта? То ужасно? Не, није то, него је ужасно што их ја све, све од реда презирем! А од свега је најужасније што ја и себе презирем!

Болница код Ђеле Куле (1878. г.)

учићу их да певају циганске романце... Па да, то ћеш и ти знати? То је прекрасно!

Заносећи на цигански изговор поче певати:

Страсни пољуб дај ми сада,
Кри циганска ври у њему...

— Ето, томе их могу научити! А више... убиј ме, али ништа више!... Томе сте ме само и учили, с'едегe татама!

— Откуд, Маничка? Па ти си била у гимназији!... одговори мати.

Седе крај стола, ослони се лактовима, зари лице у шаке и тако остаде све док не уђе Хивра са самоваром и не рече:

— Изволите, госпофице, сто је спремљен: самовар ври.

III

Ђаци су долазили изјутра. Маничка их је обучавала. То је ушло у колосек и вршило се само по себи, неприметно. Имала је свој програм. Добила га је од Аркадија Николајевића који јој рече: „Ето вам програма, управ-

лајте се тачно по њему, и ништа вам друго не треба*. И она се тачно управљала. У гомили књига пређашње учитељице нашла је оне што су јој од потребе. Маничка је у вече седела и спремала се. Пажљиво је гледала у књигу и читала, читала...

Првога вечера то је читање доведе до очајања. Прочитала је једанпут, двапут, трипут, али није ништа разумела.

— А где — све обичне речи, разумљиве, и предмет обичан — бели медвед, а ништа не могу да схватим. Мама, ја штампано не умем да читам, т. ј. не да читам, него да разумем! Треба се на то навикнути.

И опет је пажљиво читала, док најзад, у досади, не заклони књигу, те стаде гневно ходати по соби.

— Бели медвед! Што ће њима бели медвед? И зар то не понижава? И ја да се спремам за лекције које-каким прљавим дивљацима!

— И ја не знам зашто ће им баш бели медвед? — расуђивала је Зинаида Петровна, старајући се да се сложи са тоном своје кћери.

— Сећате ли се, мама, како смо ми весело живели без тог белог медведа, зар не?

О, то је страشان прекор, и она све само тим завршује: поведи говор о чему хоћеш, увек ће га окренути на прошлост. И откуд у ње толико злобе? А била је тако добродушна и весела брбљавица. Откуда? У један мах тако се променила, као да је постала сасвим другчија. — "Аритметика, одузимање: седам одузети од десет. Седам од нуле — не може; узајмићу једну јединицу од десетице т. ј. десетицу т. ј. десет јединица. За што узајмљивати и за што десет јединица, и за што не може седам од нуле, него од десетице? Све им то треба објаснити, тим дивљацима са прљавим посовима које бришу рукавима од кошуља. А како и да им објасни, када то ни она сама не разуме јасно?

— Дела ме ти научи, ти мати! јетко-шалљивим гласом рече Маничка Зинаиди Петровној.

А Зинаида уздахну. Како би она? Кад је то себе било, кад је она учила одузимање! Има већ тридесет година.

Па ипак, мало по мало, научи се Маничка да и "штампано чита" и некако је објаснила одузимање. Власти се није представљала. То је у ње њихово урадила Хивра. А није се ни власт појављивала. Нико се о њој није старао. Хивра је била код баћушке (попе) и јавила му да је дошла нова учитељица.

— Па... је ли већ почела? упита стари баћушка.

— Почела је. Чудни људи!

И Хивра исприча све што је видела, споменула је и дрскост девојчину у разговору с матером, о чудним светњацима који ни за што нису, па и о томе, како мати често плаче, а кћи по читаве сахате седи на једном месту, не мичући се, па и о томе како су доиста пука сиротиња, јер ничега немају. Баћушка рече:

— Нека раде како знају! Али није лепо што нису дошле мени — свештенику, али, у осталом, то је њихова

ствар. Сад ћу у школу на Катихизис, па ћемо се познати.

Мимогредом сврну Хивра и кмету, па и њему рече то исто. А кмет одговори:

— Шта ме се тиче што су чудњаци! Нека живе како хоће, а ја ћу како је мене воља. Ти их слушај, Хивра, јер ти је служба таква.

Говорила је Хивра и са другим селацима и женама. Већи је део мислио, да су то буди какве несрећнице: у граду им није упалило, па дошле онамо. — Што се тиче снахије, био је човек сасвим заузет двома стварима: својим свињским обором и ловом на вукове по околини, на које је често подизао хајку. Кад су му казали (то му је пона казао), да је дошла нова учитељица, он се зачуди и запита:

— Шта? Зар је она пређашња отишла?

— Умрла је још у августу! одговори му баћушка.

— Не може бити? Ама, зар умрла? Нисам знао!

— О, баћушко, заборавих да вам кажем каквог су ми венпра послали из Пеште! Да прсте оближем! Сад ћемо имати нов сој. Хоћете ли послати своју крмачу? А од чега је умрла?

— Изгледа, од јехтике... А беше красна девојка, кротка и одана своме послу... Бих драге воље, само ако ви немате што против...

— Односно чега?

— Односно криаче. Хтео бих збиља бољи сој. А какав је, — од дебелих?

— Можете мислити: као да је од самог сала изливен. Па крушан, кажем вам, као коњ... Ако не верујете, видите сами... Хоћете? Хајдемо!

Снахија Марков стамен, плећат, трбушат, са дугим брковима и обријаним образима и подбратком, са-косом наострешеном и несавитљивом, још је неожењен, и ако је у четрдесетим годинама, а сачувао је и до данас војничке навике и манире. Говорио је гласно, одсечно, волео је снажне речи, волео је женске за којима је могаоћи, а презирао је оне којима је требало женити се или се само удварати.

— Ја ипак мислим да би јој требало препоручити, да вам се представи као школском надзорнику, — рече баћушка идући по путу ка обору.

— А зар сам ја надзорник? Где, молим те! Сасвим сам заборавио!... А каква је... лепушката?

— Видео сам је само мимоходом. Али изгледа да је скромна и акуратна.

— Хм!

— С њом је и њезина мати... Кажу да је нека чудна жена.

— Мајка? Њу ћемо свињама!

На том се ограничило све интересовање школског надзорника о новој учитељици.

Свештеник се најзад спреми да пође на Катихизис. Предавао је у присуству Маничке, али, по људској слабости, највише је погледао у учитељицу. Хтео је да баш добро умотри, каква је, како се држи и како се понаша. Нашао је, да је учитељица доиста "скромна и акуратна";

само му се није допало што јој је поглед био некако суров и што се ни једном не осмехну на његове шале. „Види се да је поносита!“ помисли баћушка.

Па ипак после свршенога предавања не пође кући, него је сматрао за дужност да се обрати Манички:

— Хтео бих се познати и с вашом мајком!

— Изволите к нама! учтиво али ладно одговори девојка.

Баћушка уђе у стан, прекрети се пред иконом и поклони се Зинаиди Петровној.

— Допустите да вам се представим: Свештеник Семен Поликарповић Кологривов. Биће ми веома пријатно да нам се познаду и породице! Имам жену и одраслу кћер.

Зинаида Петровна, изненађена овом неочекиваном посетом, не сети се да замоли благослова, већ само пружи руку. Баћушка ништа не рече, већ само помисли: „Охолост! Ни руку да пољуби!“ Замолише га да седи.

— По породици смо Ринцеви.

— Ринцеви? — задивљено упита баћушка.

— Да.

— Хм... Ринцеви... Ринцев, Ринцев!... Некако ми изгледа познато, необично познато! Хм... Али не могу да се опоменем... Издаје ме памћење! А то ми је презиме тако познато као да сам га јуче од некога чуо.

— Можда сте знали каквог нашег презимењака... дрхтавим, збуњеним гласом додаде Зинаида Петровна. Лице јој поцрвене и доби напрегнутији израз.

— Не, то не... Али као да сам нешто читао у неким новинама... У осталом, можда сам и погрешно... Памћење ме сасвим издаје!... Али вас молим да изволите и ви к нама... Биће нам врло драго ваше познанство... Врло, врло.

У том баћушка устаде и рукова се са Зинаидом Петровном. За време његове посете Маничка је стајала полу-

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО У НИШУ

— Јамачно сте пређе живеле у граду? упита баћушка спуштајући се у наслоњачу.

— Да, до сада смо биле у граду, а сад је ето дошло...

— Да, да! потврди баћушка. Супруг вам је био чиновник?

— Да, чиновник! Умро је а ми остасмо без средстава. За то сад моја кћи и мора да служи...

— Да, да!... Али сиротиња није срамотиња. Од рада сви живимо. Ја сам ево већ стар, али се мучим и радим, треба породицу исхранити!... Слободан сам запитати вас, од које сте породице? Читао сам претисе о постављењу, али не памтим најбоље, па сам заборавио...

окренута прозору и следала ђаке на улици како се разлилазе кућама. Нервозно је гризла уснице и превртала листове некакве вербанке што јој случајно беше остала у рукама.

— А шта мислите о цјенију? упита баћушка опраштајући се с њом.

— О цјенију? О каквом цјенију?

— Па разуме се: о црквеном... Хоћете ли моћи предавати?

— Не, не могу, — одговори и одмах уђе у Хиврић собичак.

— Хм... штета! рече баћушка окренув се Зинаиди Петровној: пређашња учитељица, Клаудија Антоновна,

умела је врло добро. Испочетка није ни она знала, али се доцније научила. — Дакле, изволите и к нама!...

Тек што баћушка изиде из квартира, а Маничка као да искочи из собичка и створи се крај матере.

— Ха, ха, ха! насмеја се злобно право у лице Зинаиде Петровне: — Почине већ, почиње! „Негде сам читао, негде сам читао!“ Деда, сакриј ти сад шило у врећу!... Измисли ма каква догађај, сачини... А ако уништају: Да није то онај? — одреци га се као Јуда! О, красни смо ми, сћега шаман, красни!... Стидимо се и имена свог! Ето докле смо дотерале!...

Зинаида Петровна већ се научила да не одговара на њезине злобне испаде. Ограничила се на дубоке уздахе, уверивши се да ће Маничка брже ућутати ако јој се не буде одговарало.

Маничка поћута, а затим настави другим гласом — подсмешљиво презривим:

— О каквом ли то предавању „црквенога ијенија“ говори поца! За што ме, мама, нисте учили „црквеном

ијенију“? ... Ха, ха, ха! ... А она пређашња, како оно беше, Клаудија Антоновна, како ли ... Она је умела! И то само зато што је имала анђелску душу. То је морала бити нека претваралица, та Клаудија Антоновна, анђелска душа и досадно створење! У мене је, мора бити, ђаволска душа, па ми је то досадно, досадно, ах како досадно! И шта ћу ја с овим сељацима? Шта су они мени? Зашто да се познам с овим попом, с његовом женом и ћерком, по свој прилици веома глухом и неотесаном? Зашто? А шта ћемо, сћега шаман, ако ми се почне удварати овдашњи званар? Шта ћете на то рећи, а? Ха, ха, ха!

— Маничка! молећи је проговори Зинаида Петровна; време је да се са судбином помириш и да не будеш пакосна! О Боже, Боже!

— Шта? шта? шта си казала? Да се помирим? Ја? А ти? Јеси ли се ти помирила?

Зинаида Петровна, видевши јој очи pune једа, брзо уђе у учионицу, седе у скамију и тихо заплака.

(НАСТАВЉА СЕ)

— Листићи —

(ПЕСМЕ У ПРОЗИ, ПРИЧИЦЕ, ИМПРЕСИЈЕ)

Смрт једне девојке

Из „Прозаида“ Змајевиних

Лечник мора да иде свуда, куд га као таква позову. Позваше ме једном у такву кућу, где нико не сме испод првених завеса напоље да провирује, већ ако то само за часак врадом учини. А поћу, кад туда прођеш, чујеш као из дубине развратно певање, које више пута пређе у промуклу снаћу и обесну ломљаву.

Позваше ме ка једној младој девојци, која је два месеца дана јектичава у болници лежала, а данас оданде утекла, да умре под својим свиленим јорганом. (Сутра дан би је већ опет у болницу вратили, — ал им је доскочила, — још те је ноћи изданула.)

Чим сам је погледао, познао сам, да јој је живот као онај жижак, који још последња кап уља држи да се не угаси. Ал' она није осећала никаквих болова, и радо је на питања моја шапатом одговарала.

Пре болести морала је бити веома лена. Имала је на лицу још и сада неке црте, као остатак из рана детињства, црте лакоумне безазлености.

Прегледајући је опазим јој о врату мали сребри крстић.

Запитах је одкуда јој то.

Рече ми, да га јој је дала мати на дан рођења јој, кад јој је било петнаест година. Сама јој га је о врат обесила, говорећи јој: Овај крст нека те чува да не склизнеш са права пута.

То је тако мирно рекла, као да не зна где је, и у каквом ће глибу душу испустити. Као да ни најмање не осећа потребу кајања.

Видео сам да не тражи од мене никакве утехе, да се болест њена може и на добро окренути.

А ја, баш да сам и свештеник био, не бих имао у том часу прекорна погледа, да казим непојмљиву лакоумност.

Гледао сам је као анђела, коме је пламен рођена срца сагорео крила, па се супротнио у дубину греха, не знајући ни сам где је.

Стискох јој врелу, знојавну руку и рекох да ћу сутра опет доћи.

Други дан позваше ме да, као општински лечник, прегледам самртницу, коју су желели још тога дана сахранити.

Опазим да јој на врату нема сребрног крстића. Занимат где је. Нека дебела жена одговори ми, да га је она скинула, јер је „Берти“ на тај крст позајмила три динара.

Нисам могао допустити да се покојница раставе са тим аманетом, који јој је мати њена дала, као чувара, да не склизне са правог пута — јер овако створење могло би и пред лице Божје ступити без кајања, без самознања греха.

Одушевљење

Из „Прозаида“ Змајевиних

Одушевљење, — — и фанатизам.

Је ли то свеједно?

Јесте. Само одушевљење налази чешће или ређе на човека, па га остави, док се опет не врати, а фанатизам му се упије у крв, овлада тирански њиме, заслени га за све друго, помути му умље, начини га својим робом.

А у ствари је ипак свеједно. Одушевити се и фанатик може човек бити само за оно, што је добро, или што мисли, да је добро.

О фанатизму нећу да говорим, али одушевљењу бих, и овако стар, могао написати најодушевљенију химну.

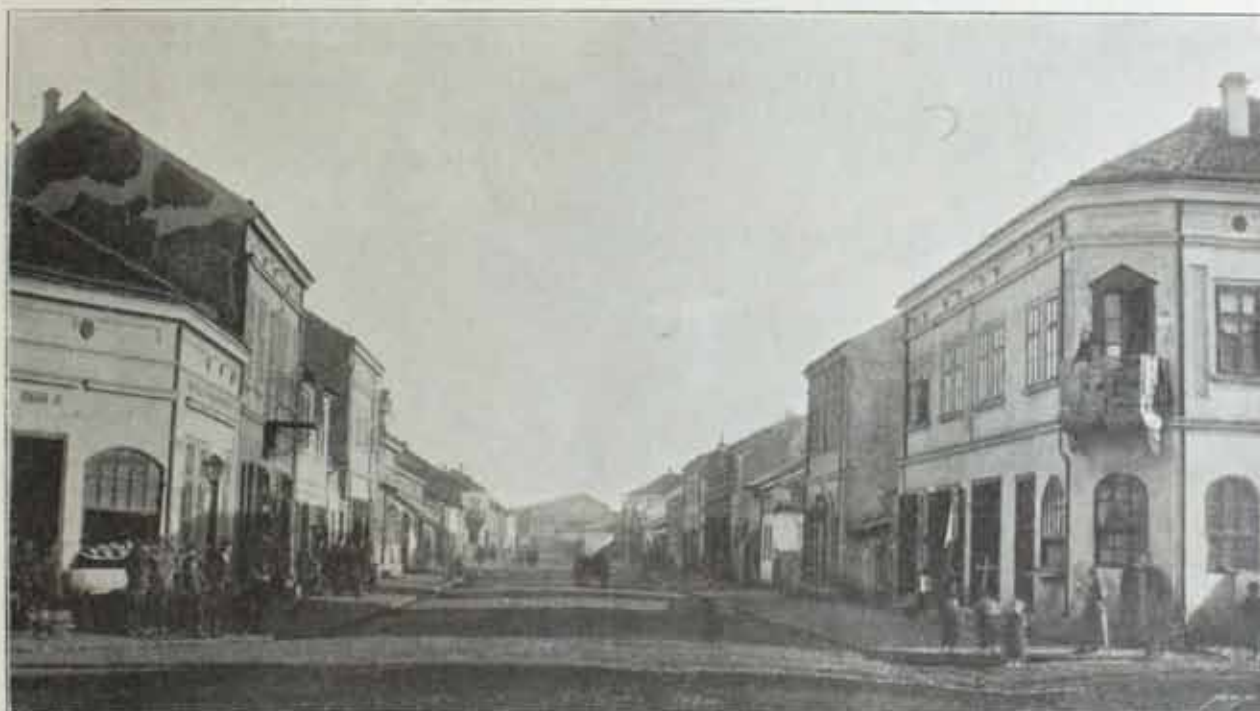
Но нека је други напише. Ја ћу је радо читати.

Сумња

Непрекидно киша сина...

Сва је околина умотана у лаки veo, који као да и у сваког појединог човека продире, те и ту застире све, и најслабију мисао и најмањи знак живота. Из даљине се чује неко потмуло брујање, које се час утиша, час опет порасте, као жагор какве небројене гомиле, те се по свој природи шири тиха, одмерена, монотонс мелодија — све неразговетија, што је више слушамо, а у толико досаднија, у колико се већма трудимо, да је се отресемо. Са кровова, пак, отискују се капице, те по влажној земљи и омањим локвицама воде ударају такт тој општој симфонији.

Хладноћа, влага и досада без краја...

Улица Краља Милана I

Ја при крају својих дана бацам поглед на цео свој дојакошњи живот. И тај би ми живот изгледао као мутна магла, да се не сећам светлих часова свога одушевљења.

Да, да, одушевити се може човек само за оно, што је добро, или за оно, што мисли да је добро.

А тешко оном јаднику, који се не може одушевити ни за што.

У соби за столом седи човек, заронивши главу међу руке. Ништа, што би било ван њега, не би га могло отргнути од његових сањарија, јер се све што за њега постоји слило у њему у једну једину мелодију, непознату осталом свету, а непојамну чак и за њега. Чим отвори очи, одмах снази ту слику где лебди по зидовима, око књига, извирући из сваког ваздушног молекула; склопи ли очи — иста слика. Ако се потруди да слуша, што напољу бива, истога ће тренутка без икаквог говора чути онет ону мелодију, своју, која га тако јако подсећа на извесни познати глас.

Одавно већ гледа он ту исту слику, одавно слуша ту исту мелодију, које се с кратким прекидима и у небројеним нијансама појављују: час је слика блеђа и звуци слабији; час, пак, слика јасна и звуци силни до бесконачности. Непрекидна игра, сталне чаролије! А човек се непрестано бори, бори се с том несталношћу и пролазношћу, којој не може догледати крај, па је се с тога не-обично плаши

А тамо, у једном куту собе, у који човек никако не сме да погледа, онажа се неки покрет, од кога под шкрипи, као да стење! Чује се шкрипање, грицање, пужење, цео се под колеба и тресе, док се човеку лагано коса диже на глави. То беше оно — оно, које свакога часа, свакога дана изнова отпочиње своју страшну игру с човеком, уништавајући у њему сву енергију и не допуштајући му ни најмањи отпор, ни један покрет.

Из једне рупе измили велики, црни, гадни црв и упути се право човеку. У колико се више приближује, у толико је гаднији, црни, у толико већи. И црв мили, мили лагано, али стално, као да прикупља снагу за борбу.

Киша непрекидно сипи . . . Али слика и она дивна мелодија све већма ишчежавају, у колико се црв већма примиче, а њихово место заузима онај прождрљиви гад а својим шуштањем и шкрипом својом.

Гледају се. —

Ето га код човека и пење се уз њега полако. Човек скаче са свога места, баца га са себе, гази, кида, али у колико га више кида, у толико онај већим постаје; у колико га више гази, у толико се јаче онај одушире и изнова покушава своје пењање уз човека. Борба је врло неједнака, те најзад човек подлеже, малаксава, поглед му се замути — а црв се пење, док не допре до груди, те их почне нагривати све брже и брже, гњурајући главу све дубље и дубље у њих, док му реп обавија човекову главу, истискујући из ње мисли и уништавајући разлоге.

Човек је потпуно клонуо, лишен слободне воље, бевестан, окован. Она стара, лепа слика у брзо се разлије у таму, а на њено место долази друга, коју човек неће да види и ако је приморан да је гледа; исто тако нестаје и мелодије са свим, а чује се само неки врло, врло слаб дах

То траје тако, док се црв потпуно не засити, те склизне са човека, који тек тада опет сме дићи главу, те гледати оно, што му се допада и прислушкивати звуке без којих не може да живи. По ново је умирен, присебан и свестан стварности.

Киша непрестано сипи, али је много видније у соби. . .

П. В. Мијатовић.

Рецепт

Увек, кад год би се цео по широким стеницама, застртним покривачима, и стигао на други спрат, погледао би дашчницу, приковану на вратима, и прочитао: *Доктор Ана Михайловна Проскуратова.*

Он је ту познавао, увек је уживао гледајући њено младо, лепо и свеже лице. Као суседи, дабоме, често су се сасвим случајно сусретали, и нехотице добацујући једно другом погледе pune милоште и блаженства.

До тог доба здрав и снажан, поче куњати сваког дана све више и више. Патећи од силног нервног растројства, почео је осећати и јаче ударце свог срца. Најзад се, тако болестан, реши да оде свом доктору суседи и да у њега потражи савета.

Она га је примила како се обично болесници примају. Ослушала га је и прегледала, али не нађе никакве болести, те му само препоручи да се не узбуђује, и даде му некакав невини лек. — Али ништа не поможе. Он је све чешће и чешће долазио доктору, а она му је увек давала нове рецепте. И поред тога, болесник се сваки дан осећао све горе и горе. — Кад једном с пролећа поново дође за савет, докторка му, са несташним руменилом на образима, рече: „Сад ћу вам написати последњи рецепт. Ако ни то не помогне, онда вашој болести нема лека.“ — Рекавши то, даде му записак.

Преплашени болесник отрча на улицу и, отворив записак, прочита: „Разговарајте са мојом најком. Д-р Ана Проскуратова.“

Овај је лек одлично утицао на болесника.

Сад је здрав и снажан као пре, а уз то и — срећан муж.

С руског С.

Последњи пут

Волели су једно друго како се умеју волети само млада ерца која још од првог састанка горе једним истим пламеном.

И тако, једног дана месеца августа, Иван Васиљевић Корочкин, после дуге борбе, ступи у дом родитеља своје Вјерочке да је проси. Са најлепшом надом у грудма уђе у тај дом, али сурова родитељска воља поруши све његове слатке снове, јер је непријатно, одважно не било одговор његовој прошевини. Узалуд се, горко плачући, бацала Вјерочка пред ноге очеве, узалуд се Иван Васиљевић клео и заричао да ће свршити са својим животом, који без Вјерочке нема никакве вредности, — воља се родитељска није умиловила.

Јадна девојка! Јадни Иван Васиљевић! „Не, боље је умрети!“ — звонило је у њиховим срцима. Разумедоше се; довољан је за то био пуно изразни стисак руку.

— Никада више, никада ме не ћеш видети! зајеца Иван Васиљевић и оде из дома.

Време је из пољу било ужасно. Киша је лила као из кабла.

Несрећна Вјерочка, немајући снаге да се дигне, лежала је на дивану, спутивши главу на јастук. Изгледаше јој, да ће јој срце, сваког часа, у комаде пренути.

У један мах, није било прошло ни пет минута, пуцање у врата нагони је да придигне главу. Врата се по-

лако отворише, и кроз њих се промоли глава Ивана Васиљевића, који само што промуца:

— Опростите, молим вас, код вас сам заборавио свој књигобран.

С руског С.

Са твога спровода

Непомична и хладна лежиш, мој живото! Оставих те насмејану и румену.

Пред целим светом весела си била, само мени једне пролетње вечери причала си чудне ствари. Ја сам после другим очима гледао и тебе и осмех твој.

Није за то нико знао, а још мање за наше састанке за твоју искреност и поверење, за моје песме и радости, за наше пријатељство...

А ни ти — за моју љубав.

Око тебе твоје пријатељице, пред којима не смем плакати; твоји родитељи, пред којима се не смем појавити; а даље свет, који смо увек мрзели.

Ја идем последњи, очајно, немо, блед и болестан...

Твоја богата рођака, коју си најгоре мрзела, прилази ми, насмејана, да је забављам путем....

Влад. Станимировић

Улица Краља Милана I (1903. г.)

Чује се клетва ко из даљине...

(Из Змајовиних „Снохватица“)

Клетва се чује ко из даљине,
Само је Томка чује из близа,
Из два га гроба једног до другог,
Куне је Милош, куне Станоје:
„Лепо ти лице красте објеле,
Обе ти с' руке убогаљиле,
Црно ти срце гује обвиле,
Што си нас до два брата свадиле,
Што си нас оба у гроб гурнула,
С оба с' титрала, оба нарала!“
— Кад су јој красте лице објеле,
Кад јој се руке убогаљиле,
Када јој срце гује обвиле,
Томка се тад и сама проклела.

Змај

*

Поба шуми жалобно... Гране јој вјетрић
нија,
Пољане пусте ђуте, сетне ко поноћ
тија.

Само се жагор чује кад хладни ветар
пирне
И својм хладним крилом у свело лишће
дирне.

Па тихо плачно струји кроз даљне сфере тавне
И тужним крѣне шумом путем прошлости давне;

Не као одјек шума заталасаних грана,
Већ као јаук душе из гр'јешних, смртних рана.

К'о да геније плаче над гробом наџа свога,
Ил' гробна песма тужи к'о да дозива кога. —

Душан С. Букић

Стари

— АЛФОНС ДОДЕ —

Чича-Азане, има ли како писмо? —

— Има, господине... сад је баш дошло из Париза.

И овај честити чича-Азане био је чисто хол што је писмо било баш из Париза... Али ја не, ни мало. Нешто ми је говорило да ћу због тога писма из Париза, пошто је тако рано и изненада дошло на мој сто, изгубити цео дан. И нисам се преварио. Али је боље да видите сами.

„Треба да ми учиниш једну услугу, пријатељу мој. Затвори свој млиа за један дан и отиди одмах у Егијер... Егијер је доста велико место на три, четири миље удаљено од тебе, — управо једна лена шетња. Кад стигнеш тамо, запитаћеш за Манастир Сирочади. Прва је зграда до манастира једна ниска кућица, са сивим канцима и баштицом иза куће. Уђи у њу и не закуцавши — врата су увек отворена, — а улазећи викни јаче: „Добар дан, добри људи! Ја сам Морисов пријатељ!... Тада ћеш опазити како ће ти двоје старих, ах старих, старих престарих, заваљени у својим наслоњачима, пружити руке; ти их пољуби од свег срца у моје име, као да су твоји. — Затим ће те се разговарати; они ће ти говорити о мени, само о мени, напричаће ти тисућу глуности, а ти ћеш све то слушати, не смејући се...“

Немој се смејати! Је ли да нећеш?... То су мој деда и баба, два створења која само за мене живе а која ме нису видела има већ десет година... Десет година, то је одиста много! Али шта ћеш? Мени не да Париз да одем до њих, а њима њихова дубока старост... Они су тако стари, да бад би пошли да ме виде, јамачно би свршили на путу... Срећом, ти си ту, мој драги воде-ничару, и грлећи тебе, сироти стари замишљаће као да грле мене сама... Ја сам им тако често говорио о нама и о нашем искреном пријатељству, које...“

До ђавола с пријатељством! Баш тог јутра било је дивно време, али мало згодно да се јури по друмовима; дувао је мистрал (северо-источни ветар) а јако сунце беше припекло: прави провансалски дан. Кад стиже то проклето писмо, ја сам био себи већ пронашао једно место у заклоу двеју стена и мишљах да ту проведем цео дан, као вакав гуштер, сунчајући се и слушајући како се повијају јеле... Али шта да радим? Затворих гуњајући млиа, завукох кључ у рупу од врата, и пођох са штапом у руци и са лулом у устима.

Стигох у Егијер око два сата. Село беше пусто, сви беху у поље отишли. На улици испод брестова белих од прашине, цврцаху цврчкови као да су у сред Кроа.¹⁾ Пред општинском кућом стајаше један магарац и сунчаше се; јато голубова беше прекрило црквену чесму, али

никог не беше да ми покаже Манастир Сирочади. Срећом, указа се нека стара вештица, сва згурена, и кад јој казах шта тражим, она, пошто је била још толико моћна, подиже само свој штацић и ја се створих као каквом мађијом пред Манастиром Сирочади... То је била једна велика кућа, непријатног изгледа, поцрнела, и изгледаше као да се поноси што јој на заобленим вратима беше крст од малтера с неким латинским натписом. До манастира оназих малу кућу са сивим канцима и баштицом иза куће; познадох одмах, да је то та што је тражим, и уђох унутра не закуцавши.

Сећаћу се целог живота оног дугачког, чистог и тихог ходника, са зидовима ружичасто обојеним, на којима беше намалано разно цвеће већ по мало избледело; сећаћу се и баштице која се видела у дну кроз танке завесе. Изгледало ми је као да сам ушао каквом судији из доба Седенова²⁾... На крају ходника с леве стране, кроз ошкринута врата, чуло се тик-такање једног великог часовника и глас неког детета, али глас школског детета, које читаше еричући сваки слог: „Та... да... све... ти... И... рон... уз... ви... кну... Ја... сам... сна... си... те... ље... ва... пше... ни... ца... Тре... ба... да... ме... са... ме... љу... зу... би... о... вих... жи... во... ти... ња...“

Ја се полако приближим тим вратима и погледах унутра. —

У тихој, полумрачној собици, један старчић с руменим образима, али цун бора до самих прстију, спаваше, у једној наслоњачи, отвореним устима и рукама положеним на коленима. Поред његових ногу једна девојчица, у плавој манастирској одећи за сирочад (велики огртач и мала кана на глави) — читаше Живот Светог Ирена из књиге која беше већа од ње... То чудновато читање као да је успављивало целу кућу. Стара спаваше у својој наслоњачи, муве по таваници, канарине у кавезу што беше на прозору. Велики часовник као да ркаше тик-так, тик-так. У целој кући нико не беше будан осим широке светлости која кроз отворене канке упадаше право у собу... У сред тог дремежа дете настављаше озбиљно своје читање: „И... о... ба... да... ва... ско... чи... ше... и... про... гу... та... ше... га...“

У том тренутку ја уђох... Да су лавови светог Ирена јуринули у собу, не би их више запренали, пошто ја учиних кад уђох. Мала врисну, испустивши велику књигу, канарине и муве пробудише се, часовник поче избијати, старац се брзо исправи, сав уплашен, а ја, и сам збуњен, застадох на прагу, викинувши јако:

— Добар дан, добри људи! Ја сам Морисов пријатељ.

Ох! да сте га онда видели, сиротог старца, да сте га видели како ми приђе с раширеним рукама, како ме загрли, како ми стеже руке, како трчаше збуњено по соби, вичући:

¹⁾ La Crau — велика таваница код утока Роне пуна влањика и беска.

²⁾ Sadaine (Micheh-Jean) 1719. — 1797. француски песник.

— Боже мој! Боже мој!...

Све боре на његову лицу изменише се. Он је био црвен и промуца:

— Ах! господине... ах! господине...

Затим оде у дно собе вичући:

— Бакице! Бакице!

Једна се врата отворише и кораци, тихи, као мишији, чуше се у ходнику... то беше Бакица. Ништа нема лепше од ове мале старице у капици са траком усправно везаним, обучене у загаситој хаљини, са црном везеном марамом коју држаше у руци, пошто је хтела да ме поздрави по старој моди... Дирљива појава! Беху једно као друго: он и она. С мало лажне косе на челу и жутом капицом, с машином на глави, могао би се и он назвати Бакицом. Само права Бакица морала је много плакати у своме животу, јер је имала више бора но он. Као и он, тако и она имахаше поред себе једно сироче

спустише; ја се наместих између њих на једној столици, мале плакуше иза нас и распитивање поче:

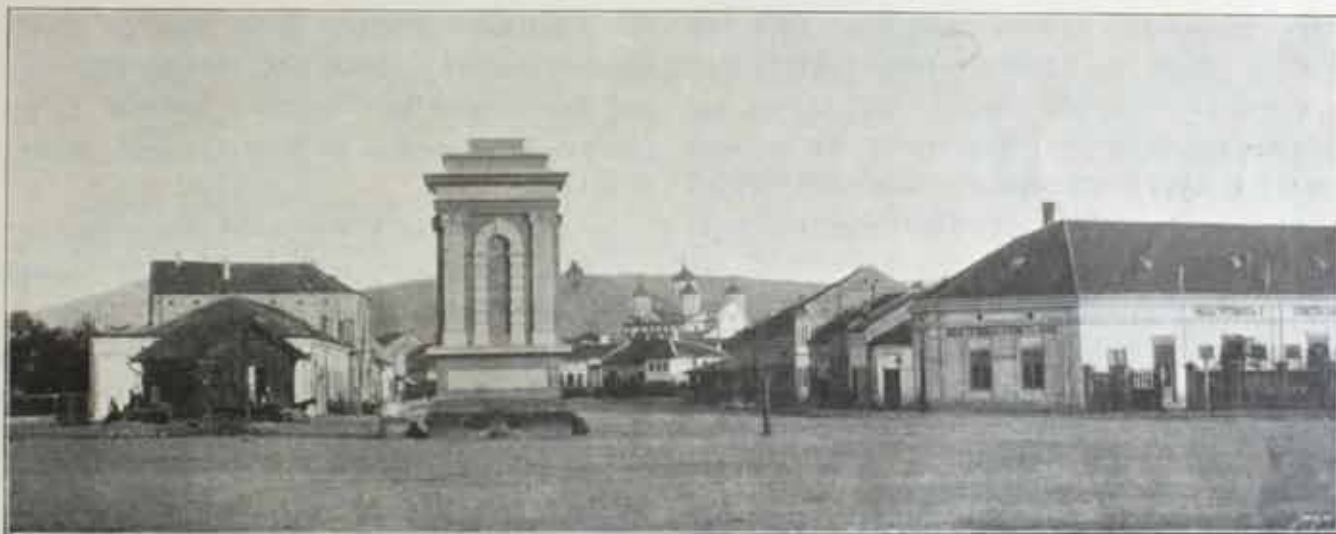
— Како је он? Шта ради? Зашто не дође? Да ли је задовољан?

И тако смо сатима ћаскали. Ја сам им одговарао што сам боље умео на њихова питања, причајући им потанко све што сам знао о своме пријатељу, и измишљајући безобразно оно што нисам знао, назећи нарочито да се не одам како нисам никад баш запазио да ли му се прозори добро затворају и какве му је боје тапет у соби.

— Тапет у његовој соби!... Плав је, госпођо, отворено плав, с цвећем...

— Истина? рече сирота Бакица дирнута и додаде затим окренувши се своме мужу: Он је тако добро дете!

— Ах! да, он је добро дете! прихвати старац с усхићењем.

Трт Краљице Наталије (1903. г.)

из манастира, малу чуварку с плавом блузицом, која је никад саму не остављаше. И видети тако ове старе, како их чувају ови мали сирочићи, најдирљивије је што се може замислити.

Улазећи, Бакица ми се поче дубоко клањати, али је старац прекиде, рекавши јој:

— То је Морисов пријатељ.

Она наједанпут задрхта, заплака се, изгуби своју мараму, црвенећи, јако црвенећи, више но он... Ах! ови стари људи! немају више но једну кап крви у жилама, и при најмањем узбуђењу она им јурне у лице.

— Брзо, брзо, дај столицу... рече старица малој.

— Отвори каице, викну старац својој.

И узевши ме обоје за руке, они ме одведоше до прозора, који су били широком отворили, да би ме боље видели. Мале сиротице примакосе ми наслоњаче, у које се они

И цело време, док сам им ја говорио, они су вртели главом једно другом, смењали се, жмиркали очима, или би ми се стари тек приближио да ми каже:

— Говорите гласније... Она је мало глува.

А и Бакица би ми са своје стране тек дошанула:

— Мало јаче, молим вас!... Он не чује сасвим добро.

Ја тада почех гласније говорити; а они ми обоје захваљиваху осмејницама. У тим увенулим осмејницама које ми пружаху, тражећи у дну мојих очију свога Мориса, ја сам, врло узбуђен, видео свог пријатеља како се осмејкује на мене издалека, као из неке магле.

Наједанпут се старац исправи у наслоњачи.

— Али, помисли, Бакице... он можда није доручковао!

А Бакица, сва уплашена, рукама уздигнутим к небу, узвикну: Није доручковао!... Велики Боже!

Ја мишљах да се још тиче Мориса, и хтедох да им одговорим, да то добро дете никад доцније не седа за сто, него у подне. Али не, они су о мени говорили; и требали сте видети какав се дар-мар диже, кад им признадох да још нисам ништа окусио.

— Брзо поставите, ви плавојчице! Наместите лепо, на сред собе, прострите празнични чаршав, метните тањире с цветовима. И не смејте се толико, молим вас, него се пожурите...

Ја мислим да су се и журиле. И тек ако је било времена да се сломију три, четири тањира, сто је био већ постављен и доручак донет.

— Дobar мали доручак! рече ми Бакица, водећи ме к столу: само ћете сами, са свим самим доручковати... Ми остали, ми смо још јутрос јели...

О сироти стари! у које доба год хоћеш, они су увек још јутрос јели.

Добар мали Бакичин доручак био је од млека, мало урма и неког колача као од неке пене; тамај би се тим доручком могла ранити она и њене канарине: најмање осам дана... а шта ћете тек рећи, кад ја сам поједох све то што је било спремљено!... Како су се оне две плавуше гуркале шапућући! А канарине у свом кавезу изгледаху као да су ми хтеле рећи: „ах! овај господин појешће цео колач!“

Ја га донеста и поједох, а готово и не приметивши, пошто сам разгледао ову светлу и тиху собицу, у којој се осећаше као неки мирис старих ствари... Нарочито била су два креветића, с којих не могах ока одвојити. Те креветиће, скоро две колевке, замишљах како ли изгледају изјутра кад су још обавијени великим завесама с кићанкама. Три сата избија. То је доба, кад се сви стари дижу:

— Спавао ли, Бакице?

— Не пријатељу.

— Је ли да је Морис добро дете?

— Ах! да! то је добро дете.

И ја замишљах тако читав разговор, а само зато што сам видео ова два креветића намештена један до другог...

За то време једна страшна драма одигравала се на другом крају собе пред орманом. Требало је дохватити с највише полице неки суд с ракијом од вишања, која чекаше на Мориса већ десет година и коју су хтели да начну за мене. И покрај Бакичина мољакана, старчић

је хтео сам да дохвати ту вишњевачу; и попевши се на столицу, на велики страх своје жене, покушавао да дохвати суд... Ви замишљате слику: старчића како дрхти и како се успиње да дохвати суд, мале плавуше како му придржавају столицу, а Бакицу иза њега, задуну, с опруженим рукама, а преко свега тога осећа се лак мирис од крушака и велике гомиле шареног рубља, који избијаше из ормана... То је била дивна слика.

Најзад, после толиких мука и напора, успену да извуку тај фамозни суд, а с њиме и једну стару сребрну чашицу, сву изубијану, чашицу Морисову, кад је још мали био. Напунисе ми је вишњама до врха. Морис је волео те вишње. И служећи ме, старац ми рече на уху гурманским гласом:

— Ви сте срећни, ви што ћете их јести!... Моја их је жена зготовила... Пробаћете заиста нешто добро.

... На жалост! његова их је жена правила, али је заборавила да метне шећера. Шта ћете? Кад човек остари, постане и расејан. Биле су вам опоре вишње, сирота моја Бакице... Али то ми није сметало да их све поједем и не трепнувши.

Свршивши доручак, ја се дигох да се опростим са својим љубазним домаћинима. Они су радо хтели да ме још мало задрже да говоримо о њиховом добром детету, али већ се смркавало, воденица је била далеко, требало је поћи.

Старац устаде у исто време кад и ја.

— Бакице, мој капут!... Ја ћу га мало испратити, до општине.

Разуме се да је у самој себи Бакица налазила: да је већ мало свежје да ме прати до општине; али она то не показује ничим. Само кад му поможе да навуче рукаве од једног лепог капута, боје као шпански дуван, са коштаном дугмадицама, ја чух како му мило створење рече тихо:

— Ти се нећеш дуго задржати, је ли?

А он јој мало обешечајски одговори:

— Хе! Хе!... не знам... може бити... И онда се погледаше смећећи се; мале плавуше смешише се такође гледајуће старце, а и канарине као да се смејаху на свој начин... Међу вама речено, ја мислим да их је мирис од вишања све мало омио.

Смркло се било већ кад изађосмо деда и ја; мале плавуша ишла је за нама, из далека, да би после отпратила старца до куће; али он је није видео, и био је сав блажен што иде са мном испод руке, као прави младић. Бакица весела, гледајући нас с прага, вртела је главом као да је хтела рећи: „Ипак, мој сиремах човек!... може још да иде!“...

С. ФРАНЦ. ПРЕВЕЛА М. Т.

Срце моје...

(Из пјесама „Антикитја“)

Срце моје, сироче невољно,
Цвили, тужи болно непроболно;
Срце цвили нико га не слуша,
Нити слуша, нит утјешит куша.

Драга моја, јаде не јадила,
Што си мене вјерна преварила,
Зар ми није у млаћаним љети,
Бона драга, јазук умријети.

7. септембра, 1902. г.

Београд

Осман А. Ђикић

Под облацима

ДРАМА У ЈЕДНОМ ЧИНУ

написао

БРАНИСЛАВ Ђ. ЖИЖИЋ

Лица:

Иван Олга Ана, саварица

У кући Ивановој соба лепо наменштена. У дну и са десне стране врата; на левој страни позорнице сто, канапе и столице. На десној страни сто за писање.

I.

Иван сам

(Седи за столом и пише. На столу леже два већ написана писма и зори свећа, и ако је већ скоро осам сати ујутру, те се и кроз прозоре види јасна светлост. На столу две три шоље из којих је пио чаја. Иван је блед, изнурен, неспаван; нервозан при писању, те по неки лист и зугуби, баца, а за тим почиње изнова да пише; али на један мах у писању застане, замисли се, устане те прошет и приђе до десних врата, те прислони уво и ослушкује, па се овет врати столу, седне и наставља писање. Цела је сцена нема и траје неко време.)

II.

Ана. Превашни.

Ана. (Појављује се на средњим вратима и остаје тамо. Она је такође узнемирена и чисто неодважна.) Жели ли Господин још један чај?

Иван. (Скочи нервозно, шапће) Пет, полако! Казао сам вам, говорите полако да се не пробуди госпођа.

Ана. Госпођа ће се тешко пробудити, она је тек око четири сата јутрос, савладана умором, заспала.

Иван. Тим боље, нека спава, нека спава.

Ана. Хтела сам само питати, жели ли Господин још чаја?

Иван. (Расејано) Чаја?... да, дајте ми још, хоћу још!... Или не, испио сам већ три шоље.... је л' те, Ана, испио сам већ три шоље?

Ана. Да, три. Рекли сте ми да вам једнако доносим.

Иван. Не, не, не могу више, него.... имамо ли рума? —

Ана. Имамо, ја вам доносим уза сваки чај.

Иван. Дајте ми онда само рума, једну чашицу рума без чаја.

Ана. (Одлази.)

Иван. (Седа опет за сто и наставља писање.)

Ана. (Доноси чашицу рума и даје му.)

Иван. (Узимајући чашицу) Тако, сад можете ићи; немојте долазити док вас не зовнем. Зваћу вас ако ми што буде требало.

Ана. (Одлази.)

III.

Иван. Олга.

Иван. (Испије рум једним гутљајем и наставља писање.)

Олга. (Улази на десна врата; она је тек устала из постеље и обукла лаку јутарњу хаљину. Кад се појави, спази Ивана, застане на вратима изненађена и престрављена у један пут крикне.) Иване!

Иван. (Изненади се и збуну, испусти перо и почне писма кртити.)

Олга. Иване!

Иван. (Приђе јој и хоће да је нежан, али му не иде од руке) Ти си се пробудила, Олга? За што си се будила, што ниси још спавала; теби је тако потребно још да спаваш? Доцкан си заспала, је ли?

Олга. (Преплашено) Иване, шта је с тобом?

Иван. (У забуну.) Дошао сам доцкан, врло доцкан.

Олга. Иване... ти никако ниси ни легао?

Иван. Да... доцкан сам дошао, па онда... због тебе... нисам хтео да те будим.

Олга. (Ухвати га грчевито за руке.) Иване... Шта је теби? (Гледа га право у очи.)

Иван. (Избегава поглед.) Но... ништа... шта би било. Буди мирна, Олга...

Олга. Ти си дошао пре два три сата, је ли?

Иван. Да, дошао сам после пет.

Олга. И ниси легао... Шта нишеш, ти нешто нишеш?

Иван. (Одлази столу, шчена писма која је био сакрио под хартијама и меће их у џеп.)

Олга. Иване!

Иван. Поверљива нека преписка... званична... Требао сам још синоћ да свршим па нисам стигао.

Олга. Већ је дан, већ је осам сати а твоја свећа још гори. (Гаси је.)

Иван. Да... заборавио сам.

Олга. Ти си расејан, ти си узнемирен, ти си преплашен... Иване, шта је све то, реци ми, шта је то?

Иван. (Хоће да је немаран.) Та ништа.

Олга. Објасни ми, преклињем те, објасни ми. Мене је страх, ја се бојим... Иване! (Потресена, загрли га снажно.)

Иван. (Осећа се врло незгодно) Олга, но, Олга... буди мирна, буди паметна... теби се само чини, ја сам са свим миран, само сам уморан, неспаван....

О л г а. Није истина, ја слутим неки страх у души; ја видим како ти кријеш очи од мене, ја осећам како су ти руке грозничаве, како ти је осмех студен, како су ти усне суве, како ти је чело натунтено, како ти је сваки покрет немиран, непоуздан, нервозан... реци ми, реци ми, Иване, шта је теби?

И в а н. (Прочешљави руком косу, таре чело, криши руке, бори се и мучи да ли да јој каже а тешко му је слушати и даље њена преклињања.)

О л г а. (Опазила је све то.) Ето, ето видиш да има нечега?

И в а н. Не, забога!

О л г а. (Нежно.) Зар те ја, Иване, не волим толико да ми можеш сваку бригу поверити, и зар ти није лакше кад ти ја овако руком гладим наборано чело... (Глади му чело и косу.)

И в а н. (Потресен, на један мах га облију сузе, загрли је и љуби.)

О л г а. Реци дакле, шта је?

И в а н. (После извесне борбе, одлучен) Па добро... рећи ћу ти. Писао сам својим родитељима, своје старешини и... теби...

О л г а. (Престрављено.) Мени?

И в а н. То би писмо ти читала кроз пола сата, дакле прочитај га сад... (Даје јој писмо, па га одмах трза). Али не, ти не смеш читати ово писмо.

О л г а. (У великом страху, слут.) Читала бих писмо кроз пола сата?!... То значи... (Не сме да погоди, али сва обамре од страха, срце јој силно бије а усне пребледеле као у самртника.)

И в а н. (Цена писмо и растура парчад.)

О л г а. (Наслутила је, задршће сва пред помишљу, поведе се; од тешког дисања једва долази до гласа, цикне као рањена, дојури до њега, очајно га загрли и завуче главу у његова недра те тешко плаче.)

И в а н. (У мучном је положају, каје се и пребације себи што је и толико казао, хтео би да се нишчупа из немог загрљаја, но она га је силно прикочила.)

О л г а. (Изнесе главу, нервозно, усплахирено.) Иване реци, реци шта је, шта је забога, мој добри Иване!

И в а н. (Изнемогао, савладан, престрављен и сам, упорно ћути и гледа преда се.)

О л г а. Оно писмо, је ли, требала сам да добијем после твоје смрти? (Бризне у плач.)

И в а н. (Ћути непомично и гледа преда се.)

О л г а. (Наново га загрли снажно и обасне пољупцима.) Реци ми, реци ми све, сво бићу мирна, мирно ћу те слушати.

И в а н. (Махне руком као да би хтео рећи: „Ех на што ти то?“)

О л г а. Реци ми, Иване, ја морам знати, ти ми мораш рећи, ти ми не смеш сакрити.

И в а н. (Тупо.) Нисам ни мислио крити од тебе.

О л г а. Ниси мислио, али бих ја то сазнала тек из писма које би добила после твоје смрти, је ли? Не, Иване, тако ти Бога, реци ми ти, ти сам.

И в а н. (Прошета један пут два преко позорнице, реши се, али у први мах врло неодлучно почиње)... Олга, ја сам учинио једну ужасну кривицу, један неопростиви грех и... други излаз нисам могао наћи до... већ знаш!

(Бори се опет, пауза.) Ти знаш да ме је синоћ позвао министар, и знаш да сам данас, дневним возом, у извесној мисији, требао да отпутујем на границу. Ја сам имао да предам на граници пет хиљада динара у злату, извесној поверљивој личности, и тај сам новац синоћ донео собом кући. (Дужа пауза.) Ја сам међу тим... сав тај новац ноћас прокартао...

О л г а. (Гледа га сва пренеражена.)

И в а н. (Сав је у ватри, узбуђен, наставља одлучније.) Тај новац, међутим, ја сам већ данас, у десет часова, требао да однесем собом на пут. До тога часа, па и да је много више времена, толики новац не могу наћи. И шта ми остаје, какав излаз, какав начин да се спасем? Пронатрао сам новац, проиграо сам поверење, службу, част, проиграо сам срећу...

О л г а. (Нема, малакше и посрне.)

И в а н. (Придржи је у наручја и одведе те спусти на столицу. Док она оборене главе бесвесно седи, он нервозно шета или стане, замисли се или приђе ној полако и нежно јој гладити косу, но тако да она не примети. Најзад, кад она дигне очи, он се прибере и наставља.) Ама... то није сав мој грех према теби, Олга, моја добра Олга!...

О л г а. (Уставља дисање и рашири зенице.)

И в а н. Ја ти се морам исповедити, како бих лакше твој опронтај испросио. Чуј ме дакле: пре него што сам те пре шест седам месеца испросио, управо но што сам те заволео... (Дршће му глас, неодважно) ја сам волео једну женску која мене и данас још воли...

О л г а. (Хоће да цикне, но не може; на лицу јој се оцрта нов страх, страхан је бол опхрва, но она се бори да га савлада а грозница, која је постепено расла, примећује се да јој је обухватила и тело и душу.)

И в а н. Ја сам са том женом све односе прекинуо; заклињем ти се на то живим Богом; заклињем ти се љубављу својом према теби! И ма да ме она и даље страшно воли и ма да је чинила покушаје да ме пошто пото привуче себи, ја сам се одлучно бранио заштићен твојом љубављу.

О л г а. (Мало нешто умирена.)

И в а н. У осталом, та је жена, као и све сличне ној, нашла већ мени заменика, нашла је себи новог љубавника. Али тај господин, којег ја иначе мало познајем, стално верује да је неки победилац, прибојавајући се ипак мога ривалства. Да ми је кадгод пришао да се објаснимо, ја бих га умирио, али место тога, он ме стално изазива, исмева и дражи, и ако је већ опазио можда, да сам ја стално равнодушан према томе... (Уморан је, застане, мисли као да се присећа свега, па за тим наставља.)... Па и синоћ, када сам послом изашао у кафану по вечери, затекао сам тога господина где игра карте на велике суме. Ишла му је добро карта и био је расположен те — ма да сам ја седео за другим столом — почео је да ми добацује изазивања. Хтео сам у једном моменту да направим скандал, али би тај скандал изгледао ружан, тумачно би се можда да сам га као ривал, као љубоморан ривал напао. Ћутао сам, грисео, али... кад његова изазивања почеше да прелазе у увреде, паде ми на памет несрећна мисао, да приступим игри па да у игри изазовем свађу и скандал... (Пауза.)

О л г а. (Слуша све као скамењена, по гдешто је се косне те се примети како јој се бол оцрта на лицу а усне боно развучу.)

Иван. И ја сам почео: бацно сам први а за тим други и трећи наполеон. Изгубио сам. Бацно сам и четврти, изгубио сам и тај, а то је био путни трошак који ми је за данас дат. Мене подуже нека ватра, а господин се на то стаде још и задовољно смејати и... мене подиђе тад неки плам, неки бес, нека пакост и страст, те оставим кафану, дојурим као луд кући...

Олга. (Осећајући се ваљда као сукривац, што бар није била будна, престрављено)... А ја?

Иван. Ти си спавала.

Олга. (У страху.) Па?...

Иван. Узео сам сав новац који сам требао данас да носим. У први мах био ми је циљ да повратим изгубљени путни трошак, али сам ја све дубље и дубље упадао; јер, што сам даље играо, све сам веће суме стављао да бих повратио изгубљене. Сума је ишла за сумом, вадио сам их из џепа једну за другом. Играо сам на твоју срећу, Олга, молио сам се у души Богу у твоје и моје име да повратим, да повратим само суму која није моја, али — губитак је сустизао губитак. Најзад, пребледех као смртник кад закукох руку у џеп и видех да је сума коју износим — последње сума. Веровао сам ипак да ће ми та последња сума помоћи, али... (Он на једанпут ућути и опет се као раније загледа туно у под преда се.)

Олга. (После извесне паузе) Иване... па шта сад?

Иван. (Ћути, махне само рукама као кад би казао: „Што питаш, знаш и сама шта!“)

Олга. Зар другог излаза нема?

Иван. Никаквог!

Олга. Зар не можеш отићи Министру или писати му да си слаб, и да га молиш да вечерас или сутра путујеш?

Иван. Мисија је хитна, био би послан други да носи новац који би тад од мене тражили.

Олга. Зар не можемо ту суму наћи?

Иван. Сад је већ осам и по, а воз полази у десет. Али кад би полазио и у дванаест, и вечерас па и сутра, ко ће ми толику суму дати? Немогуће.

Олга. (Ужаснута.) Иване!

Иван. (Ћути као скамењен и гледа преда се.)

Олга. Забога, Иване, шта ћемо?

Иван. (Ћути.)

Олга. Ти још једнако мислиш само то што си мислио; Иване, ти још једнако на то мислиш?

Иван. (Отрже се, решено, одлучно.) Па шта бих друго?

Олга. (Цикне и обисне му о врат.) Ја не дам, Иване, разумеј: ја те не дам; радије ћу ја умрети, радије ћу учинити све, све, све, али тебе не дам... не, не, не, не дам те.

Иван. (Немогући да поднесе бол, хоће да се отргне и да пође.)

Олга. Куда ћеш?

Иван. Да покушам гдегод.

Олга. Шта?

Иван. Не знам шта... да покушам.

Олга. (Загрли га још чвршће.) Не, не, не смем те пустити; не смем те пустити нигде од себе, нигде из мога загрљаја. Не верујем ти; ти хоћеш да ме превариш; теби треба само један тренутак да си сам, Иване, при-

знај ми, ти би хтео да ме превариш, да дочепаш та тренутак.

Иван. (Бори се.) Олга, пусти ме!

Олга. Не, не Боже мој! (Случајно, како га је обгрлила, осети под руком да он има револвер у џепу и цикне.) Ето, ето, шта је то; шта је то у твојем џепу? Дај ми овамо!... (Хоће да му узме, он се брани.) Дај ми то несрећно оружје, Иване, тако ти Бога дај ми!...

Иван. (Бранећи се.) Али, Олга!...

Олга. (Падне на колена, обгрли његова и моли га кроз сузе.) Ја те молим, молим те као Бога, дај ми то оружје, нећу да је у твојем џепу; ја ћу га оставити епо тамо, у твој сто, само нека није у твојем џепу. И ја, несрећница, ја те грлим и незнајући да грлим уједно и оно несрећно оружје које си спремио да ми њиме срећу одузмеш. Иване, дај ми га тако ти Бога!

Иван. (У борби, муци, пребацујући сам себи што је до овог довео, механички вади из унутарњег џепа револвер и даје јој га.)

Олга. (Кад снази оружје цикне, ичепна га грчевито да не би он у том моменту учинио што, и однесе га те остави у фијоку од стола коју закључава а узима себи кључ.)

Иван. (Са резигнацијом.) Па добро, Олга, шта ћеш ми помоћи тиме?

Олга. Ја не знам, ја не знам, ја те само не дам. Чуј ме, Иване, ја те не дам.

Иван. (Мирније.) А зар је мени драго опростити се света, света у коме си ти. Зар је мени драго растати се с тобом која си ме научила чистој љубави, навикла на срећу и омилила живот. (Узме је око паса, одведе је до столице и посади је тамо а он остане пред њом.) Буди дакле мирна, Олга, и разговоримо мирно и прибрано о овој невољи.

Олга. Ја не знам, не знам ништа, Иване; ја једно знам, ја те не дам, не дам те смрти.

Иван. То значи, ти ме дајеш суду, срамоти, бешчашћу, ти желиш да ме начиниш последњим човеком, како би ме за тим лакше престала волети.

Олга. Ја те не дам ни суду.

Иван. Па ипак, једноме ме мораш дати: смрти или суду.

Олга. О, Боже!

Иван. И погледај (показује јој сат) сад ће скоро девет. Ја пре десет треба...

Олга. (Престрављено цикне.) Иване!

Иван. Дотле имам да пресудим, дотле да изберем шта ћу. Размисли сама. Часно би било да одмах сад јавим министру шта сам учинио, како би за времена послао још данашњим возом другог човека и други новац; јер, ако сам новац упропастио, не морам чинити двогубу кривицу, упропашћујући и поверену ми мисију која ће пронасти ако се данас не однесе новац. Међу тим ја министру могу само мртав то јавити...

Олга. (У највећем очајању, сва малаксала, оборила главу на руке и јеца.)

Иван. (Посматра је, за тим опхрван седне и сам на столицу на противној страни, зарони главу у руке, и дубоко се замисли.)

IV.

Ана. Презашњи.

Ана. (Улази и застаје на вратима.) Господине.

Иван. (Тешко диже главу.) Шта је, Ана?

Ана. Једно писмо.

Иван. За мене?

Ана. (Прилази и предаје му писмо.) Да, за вас.

Иван. Добро.

Ана. (Одлази.)

V.

Иван. Олга.

Иван. (Отвори писмо, погледа најпре потпис и врло га немиле дирне; згужва писмо и хоће да га баца, али се опет реши и развија те га чита. По што га је прочитао, диже се и даје га Олги.)

Олга. (Целој првој сцени није обраћала пажње; она није дизала главе ни кад је Ана ушла ни кад је изашла, тек кад Иван спусти руку на њено раме, она се као из сна трже и кад јој да писмо прими га механички и развија. Пошто сасгледа потпис тргне се.) Зорка?

Иван. Да... то је та жена.

Олга. (Нервозно.) Која жена?... Шта хоће она?

Иван. Ето... видиш...

Олга. (Устала је, узбуђена, развија и чита писмо.) „Драги мој Иване!“ (Прекине читање, гуши се и најзад једва победи себе те наставља.) „Јутрос је рано мој љубавник, како господина Здравковића свет назива, дошао да ме обрадује једним својим успехом. Он ми се похвално да је ноћас добио од тебе на картама пет хиљада динара у злату и поносно ми је показивао ту суму коју је везао у ревној марами. Ја сам се обисла око врата, преклињала сам га у своју љубав према њему, па сам по потреби пролила и неколико суза и све му лице обасула пољунцима, док нисам успела да му ту суму отнем. Морам рећи да сам је отела, јер је то трајало читав сат док сам га умолила и док сам му измолила толики новац. Најзад, та је сума код мене, али, драги мој Иване, ја знам врло добро да си ти сиромаш; да ти ниси никад могао имати толики свој новац, већ си га узајмио и сад. Пошто си га изгубио, мора да си врло несрећан. Мили мој, ево ме још једном да ти кажем колико те волим; дођи, дођи одмах к мени где те чека твој новац и мој топли загрљај...“ (Цикне испусти писмо, падне на столицу и ужасно грпа а за тим скочи Ивану и загрли га чврсто.) Сви, сви хоће да ми те отму, сви, сви... и смрт, и суд и... она, она! Ти би само мртав био мој једино би мртав био мој. А жив?... О, Боже, шта је ово; где сам ја; куда ћу ја? Какви су то, облаци нада мном? Ко ће ме извести из овога понора на стазу, на праву стазу, ону која води моме миру где сам се до сад срећом загревала као на крилу материном? (Размишља.) Само мртав, само мртав си мој, али... да ли те ја волим и тад ако те пустим да умреш... (Кратка пауза. Она је у себи наставила ред мисли.)... а да ли те волим ако те пустим да живиш?... Не, не, ја те волим и мртвог, и мртвог, али да си мој, само мој!... О, Боже, како страдам, каква дивљачка мисао! Ја љубављу зовем себичност; није ли и права мајка поклонила немајци дете, кад га је суд хтео да подели; нека живи, ма и не било њено. То је била материнска љубав, то је била чиста, узвишена љубав, љубав велике душе. (Бори се ужасно.) Зашто ја немам снаге за тако велику и узвишену љубав!...

Иван. (Потресла га је ова њена борба.) Олга, не мучи себе. Ја сам свему крив, презри ме и тада ће ти лакше бити...

Олга. Стани, ћути, немој ми говорити, нека не чујем твога гласа; ако га слушам допустићу, пожељћу да слушам тај глас а тада... ако то пожелим... ти ћеш живети, али нећеш бити мој. А ти мораш бити мој, само мој... (Падне на столицу и бори се.)

VI.

Ана. Презашњи.

Ана. (Долази на средња врата.) Господине, већ је девет сати; синоћ сте ми казали да доведем једна кола у девет сати за станицу.

Иван. А да... овај...

Ана. Хоћу ли довести кола?

Иван. Да, али... мало доцније... није потребно сад. Зваћу вас ја кад ми буду требала.

Ана. (Одлази.)

VII.

Иван. Олга.

Олга. (Диже главу, пошто Ана изађе. Она је решена, то јој се чита са лица. Говори мирно, тихо.) Она ти јавља да је време?

Иван. Да, Олга, време је.

Олга. Па добро, Иване, иди!

Иван. (Изненађен.) Да идем?

Олга. Да... иди к њој?!

Иван. (Тргне се.) К њој?!

Олга. Да, иди, узми новац и отпутуј одмах.

Иван. Олга?!

Олга. (Једнако мирно.) Иди, немој да одоцниш.

Иван. Ти ме не волиш, Олга?

Олга. Иди!

Иван. Не, по ту цену никада не; по цену твоје љубави да откуним себи живот, да откуним част... никада...

Олга. (Борно.) О, како не умиш да појмиш, колико те волим баш у овоме часу!

Иван. (Узнемирено.) Па онда што ме гураш од себе; зар ти није пречи мој гроб који би теби сав припадао.

Олга. Не, ја хоћу да ти живиш!

Иван. Такав?...

Олга. (Глади му чело.) За то што те волим; за то што не може другаче бити, зато... иди, иди, молим те, што пре.

Иван. (Сломљен, смеђен.) Не, нећу поћи пре но што ми искрено не кажеш, је ли то твоја воља; желиш ли тебе рада да живим, или је то великодушност.

Олга. Иване, то је моја воља; нека моја љубав буде јача од невоље, нека буде јача од суда и од смрти.

Иван. Олга, размисли... хоћеш ли за тим бити јача од себе саме... да бих избегао суд, да бих избегао смрт, ти си изабрала... туђи загрљај!...

Олга. (Запуши му руком уста.) Ћути... иди, иди кад те молим, иди кад те преклињем!

Иван. (Пољуби је у чело.) Добро, идем!... (узима шешир и одлази полако.)

(Пошто је он отишао, стоји као скамењена; она се бори са нечим што је неодољиво, што је јаче од ње, што не може да победи. Она би силом да је јача од себе саме, али ипак онај осећај, који она гуши, на један мах избије тако да лице, које је мало час било без изграза, очас изражује собом да је она унутариња сила победила њу. Она се у мах тргне, појури вратима, на која је Иван отишао, као раздражена лавица мало час склопљеним вратима кавеза, на која је изашао њен тиранин који је мучи глађу, и цикне.) Иване, Иване... стани... остани... немој ићи! (Ослушкује и кад види да је он отишао, да се доцкан покајала, њу опхрва бол, сломи јој снагу и она боно додаје.) Доцкан је!... Отишао је! А како сам га волела!... (Покуша још једном да прибере снагу, но то је сломије и пада код врата.)

Завеса пада.

Петроград, јануара 1903. г.

Петроградека изложба одела

Прва међународна изложба историјске и савремене одеће показује како је сваки почетак тежак. Сва изложба тврди да нису знали ни иницијатори ни излагачи шта је задатак њен. Одећа је прва кућа човекова и ваљда његов први плод разума у борби против природних сила. Изложити историјску одећу са савременом заједно, значило би познати се с главним културним обележјем народа. Многи излагачи тако су и схватили задатак изложбе, али су се преварили љуто. Практични запад разумео је изложбу као средство за трговачку рекламу, па поред тога, што је умео извући материјалну корист, показао је посетиоцима, колико је измакао напред пред другим народима.

Чим посетилац уђе у пространу салу Тавријскога Дворца, срет се са савременим модним женским хаљинама Берлина, Беча и Париза. Фине женске фигуре од воска с најновијим фризурама окићене су вештачким свиленим тканинама и фантастичним решмама, да би могао какав махнити Турчин разбити стакло и бацити се лутки у загрљај. То је циљ савремене моде женскога одела и он је достигнут, захваљујући мидерима, огољавању груди, бреновању косе, обавијању тела што финијим хаљинама и т. д. Ја нисам у стању описати све лепоте женских Париских, Берлинских и Бечких костима, јер се слабо разумем у тим стварима. Поред изложених хаљина стоје и цене од 200 до 1200 рубаља за један пар. То је одећа савремене јевропске кћери, и то у доба кад воде борбу гладни са ситима, голи са обученима, слаби са силнима. Мушко одело у центру сале, где су излагачи француски, немачки и аустријски, не представља ништа особито за културнога човека који зна шта је фрак и ловачки костим.

Као контраст савременој Јевропљанки, десно од немачког одељка, по уском ходнику, нижу се убоги руски и пољски сељаци и сељанке. Чудновато је да су фигуре од воска направљене по најсиромашнијим типовима из разних крајева. Малорусе знам добро. Они у многима личе на наше Мачване и Ваљевце. Гледао сам их и у раду и на сабору. Свуда су живи, окретни и весели. Малоруска је

намигуша превртљива, а Малорус бекрија. У Тавријском Двору обоје су стари мајмуни, голи и боси! Знају и Белорусе. Они су трмији, повученији, ленштини, али у Тавријском Двору Белорус је „малофец“. Проста случајност! Ја ћу се вратити у други одељак руски доцније, а сад да из овога убога ходника уђем у српски одељак.

За ово стварчица, што је из Србије послано, места је доста и предоста. Над улазом написано је „Србија“, па Србину заигра срце од радости кад уђе у српско одељење; стара се да обухвати општим погледом све одједном. Десно од улаза стоји црна фигура „ужичког кириције“ са сохом у рукама, да ти се чини сад ће те по глави! Прозлазио сам кроз ужички округ, сретао сам се с Ужичанима видео сам једнога типичнога разбојника, али ништа у животу страшније нисам видео од овога „мирнога“ кириције српског који је послан овамо да у двору плаши Рускиње. „Ја бих умрла од страха да оваког човека сретнем гдегод сама“, чух речи једне госпође. Да су га бар затворили у стакло као несрећнога Мачванина, коме су ваљда нарочито наручили фес из Цариграда од два метра дужине! „Нека смо бар страшни кад нисмо паметни“, помислих и пренесох поглед на лепи српски свет, на жене и њихово одело. Ваљевка је доста лепо обучена, чиста је и типична. Она се нема чега стидети својих другарица сељанака, па макар оне биле и Шветкиње изложбине, које су све у новим хаљинама. Поред ње је Шумадинка невеста. Сирота невеста у похабаном старом оделу! Мишљах да је ту каква погрешка, али не, јер то је заиста невестинско одело некакве Шумадинке од пре 70 година, а сад је у Београдском музеју. Ко ли га је послао овамо?

Да је окићени млади Шумадинац поред своје одрпане невесте, њој би ваљда лакше било слушати прекоре Рускиња: „И ово је нека невеста!“, али га је редитељ затворио са „Србо-Маћедонцем“ (Каква терминологија!) и Косовком Девојком.

Ваљда је то редитељ учинио из политичких разлога! Хаљине овога вајнога „Србо-Маћедонца“ нити су маћедонске, нити старо-србијанске, него арбанаске. Дугачка бела маћедонска долама, оперважена црним гајтанима, и широке чакшире ишаране гајтанима црним по белој чоси, то је типично одело старо-српско, прототип црногорске доламе и шумадијских чакшира. Београђани могу видети ту лепу српску ношњу о великим празницима, кад се облаче у свечано руво наши вредни Маћедонци. Тип те старе доламе још је где где очуван у Васојевићима. Чакшире овог „Србо-Маћедонца“ арбанашке су као и његов убоги милтан. —

Међу Шумадинцем и Арбанасом (уображеним „Србо-маћедонцем“) стоји са грубим очним закривалом Косовка Невеста. Заиста овде је и преко воље редитеља испала ефектна политичка слика. Сирота Косовка збиља не зна на коју ће се страну окренути. Обучена у грубо арбанашко одело, са закривеним очима, она гиздавога Шумадинца не види и као да се јежи од удара арбанашкога.

Но Богу хвала, ево ме пред групом дивно одевених Српкиња. Њих је седам. У средини седи богата грађанка, а око ње су у красном сеоском руву, с богатим накитима, с вештачким везовима, Србијанке сељанке. Фигуре су типичне и лепе. Лепо видим да им Петроградске господе завиде, а ја их гледам и сав сам блажен. Једном речи ова група женскиња икупљује сву српску изложбу, и готово би паметније било да ништа друго није ни слато, кад се није схватио задатак изложбе. Није потребно напомињати од

каког би значаја било да су у српски одељак ушли предмети и других српских крајева. Њих нема, и било би жалосно ако их не буде и на Свесловенској Изложби.

Редитељ-скулптор г. Јовановић, поред свега старања да српском одељку да што естетичнији колорит, није достигао циља. Мањи, финији предмети сасвим су без реда изложени. Нисам могао разумети шта му је требало да симболичну групу „Србију“ постави на грубој сељачкој запрези, међу сликама Краља и Краљице. Још мање разумем шта му је хтела група „Лепотица Нева“ (гола жена) у српском одељку. Али највише се чудим како је смео изложити онако неуметничку бисту Н. В. Краља Александра. Како му није помогла изврсна слика Краљева да разуме да му рад не ваља?

Ја сам већ рекао да и сами Руси нису схватили задатак изложбе (Чеси још мање), ма да је руски бојарски одељак пуно интереса. Описивати га било би дуго. Мене је највише интересовао „плав мундир“ Петра Великога. Гигант порастом, гигант радом, гигант памећу, гигант јунаштом, гигант челичном вољом, као да је с презрењем гледао на ову детињску изложбу. Кад сам га „разгледао“, јави ми се мисао: Шта би он радио да у овом тренутку оживи? Чудноват сам одговор дао на ово питање. Он би моћним гласом викнуо: „напоље одавде“. Растерао би посетиоце и јевронске комерсанте, и наредио да историјске ствари покупе за музеј, а богате модне хаљине раздаду војничким женама. Изложба није имала смисла, бар оваква каква је. Пољаци су једини који су дали смисао изложби и представили посетиоцима прошлост која даје права на будућност.

Петроград.

М. П. Цемовић

Пред амором (сликао А. Бугеро). — Нашим читаоцима већ је познат овај француски сликар по неколиким радовима што смо их објавили у „Новој Искри“. Овога пута износимо фрагмент његове веће слике „Пред амором“. Све особине његова начина сачуване су и овој слици: необично фини цртеж, нежност изабраног предмета и, најзад, избор и слагање боја. „Слатки“ Бугеро и ако није сасвим

у вољи најновијим сликарским школама, ипак има веома широке кругове поштовача, од најкомпетентнијих судија па до најобичнијих гледалаца. Бугеро својим сликама највише утиче на срце, а онај који то задобије у гледалаца, може мирно рачунати на успех свога рада и у далеком потоњству.

Лујиза Јелисавета Мак Лафлин и Ема Марија Пирсон. — О овим двома Енглескињама, које су као болничарке суделовале код нас у рату са Турском (1878. г.), види засебан чланчић у овом броју. —

Ниш из 1878. године. — Ове године навршује се четврт века од ослобођења југоисточног дела Краљевине Србије. Најзнатније је место у тим крајевима поносити Ниш. У овом броју износимо пред своје читаоце слику Ниша како је изгледао године 1878. — О променама у њему за то кратко време није потребно говорити, али је потребно нагласити да је Краљевина Србија, још вазда недовољно позната и нецењена, извршила много боље своју културну мисију и показала се и боља и поузданија у том послу (јер је, између осталог, одмах пришла и решила аграрно питање) од суседне нам царевине аустријске.

Краљевски Конак у Нишу (1878). — На обали Нишавиној, у зачељу лепог Нишког парка, и данас је овај конак у којем је пре ослобођења становао Нишки везир. Одређен је, одмах после рата, да буде Краљевски Двор у Нишу, другој српској престоници. —

Болница код Теле-Куле (1878.) — У најближем растојању од тужне Теле-Куле, тог споменика српског интештва и љубави за слободом, била је још у турско доба ова зграда која је служила за војничку болницу. Данас је она такође болница, али српских војника, преправљена и удешена према данашњим потребама. —

Улица Краља Милана I (1903.). — Поглед на слику Ниша из 1878. г. и на ову данашњу улицу, јасно показује колико је промена у најбољем значењу доживео Ниш за 25 година од свог ослобођења. —

Окружно Начелство у Нишу (1903.) — На самој Нишавиној обали подигнута је, у брзо по ослобођењу, ова зграда управних власти у Нишком Округу. —

Трг Краљице Наталије (1903.). Сликама из старијег и данашњег Ниша додајемо и ову, која ће пажљивом гледаоцу јасно предочити разлику некадашњих тесних и кривудавих улица Нишких и данашњих широких и дугих са неколиким трговима као што је овај Краљице Наталије.

ХРОНИКА

О претварању биља у фосилно гориво

Већ од дужег времена усвојени су у науци погледи, по којима је претварање биљне целулозе у угљак потпуније у толико, у колико је већа геолошка старост оних слојева у којима се органски наноси налазе. Овај низ пре-

рушавања биљнога градива у минерално гориво отпочиње са нашим тресетитима из данашњице, који, у осталом, заузимају према осталом угљевљу посве оделит геолошки положај, па се протеже на мрко угљевље формација Терцијера и Креде, даље на камени угљак карбонске формације и најзад на антраците, који се налазе у још старијим палеозојским формацијама. Онај низ поступног угљенисања карактеристичан је и у хемиском погледу, јер од најмлађих чланова до најстаријих онажа се непрекидно нагомиланање угљеника, а онадање кисеоника и водоника, који чине саставне елементе биљнога градива. Најмлађи производи овог општег процеса угљенисавања очували су, мање више, особине целулозне, као и унутарњу грађу првобит-

ног материјала. На тресету, као и на најмлађем мрком угљевљу, лигнитима, још се може јасно распознавати биљно влакно. Прерушавање биљног влакна у толико је потпуније, у колико је већа геолошка старост угљевља, тако да се на антрацитима, који су махом металне сјајности, мучно може доказати првобитна биљна грађа. Напореда с тим иде и промена хемиских особина: производи дестилације дрвета, метил-алкохол и сирћетна киселина, добијају се само из угљевља млађих геолошких периода, докле најстарије угљевље, антрацити, дају само малене количине дестилата, будући садрже само угљеника 95% и више.

Давнашње је спорио питање у геологији: да ли се ове разлике у фосилном угљевљу оснивају на првобитним процесима угљенисања, или је оно стекло своје садашње стање поступно, најлак, непрекидном променом кроз дуги низ геолошких времена. Према првој поставци, процес карбонисања извршен је у пређашњим геолошким временима посве различито него што то бива данас; у Силуру и. пр. биле су прилике за угљенисање биља таке, да су се из њега непосредно образовали антрацити, најбогатији угљеником. Они су, као такви, за тим покривени и претрпани доцнијим талозима. Према овој теорији, извршено је угљенисање у карбонској формацији само до каменог угља, у доцнијим, млађим формацијама до мрког угља и лигнита, а наслагае тресета, које се и дан данш граде, показиваће увек састав тресета, ма колико времена протекло. Према овом мишљењу, тресет би остао тресет, и ако би минуло толико време, колико је прохујало од Силура до данас.

Напротив, према другој поставци, антрацит је најлак прошао све мење од дрвеног влакна до данашњег свога изгледа, пошто је најпре покривен талозима, и тим одвојен од спољашњих утицаја. Узрок његову данашњем, веома измењеном изгледу, не би био у друкчијим погодбама његова постајања, већ се има тражити у ванредно дугом времену које је протекло од његова таложења до данас. У току тих бескрајно дугих времена, првобитно биљно градиво непрекидно се мењало и богатило угљеником. Ова друга теорија имала је, до скоро, највише присталица, који су све врсте слојева фосилног угљевља огласили као скамењена тресетина дивно минуваних времена.

Ну на последњем међународном геолошком конгресу, одржаном прошле године у Паризу, изнео је Л. Лемјер (Lemière) резултате својих истраживања у погледу постанка фосилног угљевља, на основу којих он сматра прву поменућу теорију као оправдану, и ако је друга већма распрострањена међу данашњим геолозима¹⁾.

Лемјер разликује, при образовању минералног угљевља, три важна чиниоца: растворне ферменте, живе ферменте (проузроковаче врења) и антисептична (противтрулежна) тела. Прва два чиниоца изазивају промењивање, а трећи — одржавање органске супстанце. Растворни ферменти не морају да су увек присутни; где их има, тамо изазивају они, у првом реду, распадање, лабављење органског градива. Живи ферменти су прави чиниоци угљенисања, које се тако јавља као врста врења (ферментације). Антисептика пак уништавају проузроковаче врења, она учине крај процесу угљенисања и сачувају тако остатак биљних талоба од даљег измењивања. За време грађења антрацита делали су поглавито живи ферменти; при постајању каменог угља, напротив, нарочито су се истицали растворни ферменти. У мрком угљевљу су били час једни, час други претежни, али су доста брзо уништени антисептичним те-

лима; при образовању тресета пак били су растворни ферменти сасвим искључени, а превлађивала су антисептика.

Тако је, по мишљењу Лемјерову, свака врста минералног угља достигла неко извесно стање застоја, чим су дијастазе и микробе постале без утицаја. Овако стање није морало увек да буде потпуно завршено; локални узроци могли су и даље да изазивају промене у фосилном угљевљу, али тим није нарушаван целокупни ток процеса угљенисања. То што је данас антрацит, било је и онда, чим се образовало, антрацит; што је данас тресет, то неће — по Лемјеру — никад моћи да пређе у друге мење процесе угљенисавања; ако не наступе нарочити, местимични, спољни поремећаји, онда неће никад од мрког угља постати каменити угљ, јер је са изумирањем фермената престао и процес угљенисавања.

П. М. И.

Једноженство и многоженство. Предавање проф. Т. Г. Масарика, превео Др. Иван Шајковић. Ср. Карловци. Српска манастирска штампарија 1902. Прештампано из „Бранкова Кола“ за 1902. год. Мала осмина. Страна 24. (цена неозначена).

Учени професор чешки и борац за социјалне реформе, Т. Г. Масарик, изнео нам је у овом свом предавању о једноженству и о многоженству много лепих мисли са тежњом, да се не само поучимо но и поправимо. Пошто нам је у кратком историјском прегледу показао, какво су значење имали брак и породица у разним временима, долази до закључка, да се полни аристократизам (надмоћност човека према жени) не може одобрити ни бранити, јер између човека и жене постоји *потиуна једнакост*, и назор свој о томе назива *полним демократизмом*. Строго једноженство и једнумуштво сматра за сврху свега нашега. *полног* развитка. Чист брак је најинтимније пријатељство, то је врхунац асоцијације, коју наше доба толико хвали: асоцијација душа. Брак и жени и човеку мора бити виши развитак. У браку отпочиње нов живот, који се развија индивидуално. Нечистоћа не лежи у телу него у духу. Онај који постаје нечист, најпре пада духом, па тек онда телом. Морамо се навикавати поштовати своје *чисто* тело, — и онда ће отпасти ружни идеали екстремнога аскетизма и либертинаже.

Ова ће књижица добро доћи свакоме који тежи да у свом животу „иде ка вишим сврхама“, а нарочито нашој омладини, коју ће научити, да *полно* уздржавање није ни мало шкољиво (обичан изговор којим се оправдава пропадање не само морално но често и физичко), и да се до виших сврха долази моралном самопомоћи т. ј. самоваспитањем. —

Преводиоцу смо веома захвални што нас је упознао са овим мислима Масариковим, јер је прека потреба и нашега друштва, да их прими к срцу и по њима се управља.

М.

¹⁾ Jahrbuch d. Naturwissenschaften, XVII. стр. 319

Жил Леметр: — Речи остају, комедија у три чина од Пола Хервијеа.

Једна дирљива и изврсна комедија. У њој ћете наћи у исто време нежности, нерава и, ако могу да речем, „племена“. И она има још особено ово, што је то један од комада оних последњих година где се најсрећније онажа интересантна тежња да се под обликом драматичним прикажу у неколико нива осећања и мисли, што изследаше да је једино било резервисано за аналитичан роман, да се учине гинки начини изражавања сопствени позоришту и, тиме, да му се прошири предмет. Оваки покушаји су увек опасни, и доста ретко изгледају да су успели одмах испрва. Али замислите само да се комедија, без њих, не би макнула ни корак напред од Хардија или Боаробера, и да, у позоришној уметности, не ићи напред, значи заостајати. Ја признајем, уосталом, да има писаца с много талента и духа који заостају.

Речи остају, овај наслов „отмен“ — као и цео комад — показује вам идеју. Разговори напајајки из отменог друштва и њихових другарица су искључиво „оговарања“, и три четвртине тих оговарања су клевете; а нека од тих клевета може постати убиствена. Човек их слуша, прима их, верује у њих или се чини да верује да не би изгледао туђав, — и затим их понавља, не увек из неваљалства, него да би изгледао обавештен, или што има увек, као што вели Ла Рошфукол, у несрећи (или увреди) наших најбољих пријатеља (и других исто тако) нечега што нам се свиђа, или, најзад, из разлога да бисмо имали прилике да „правимо досетке“ и да забављамо галерију. Страшно је шта све не дознате, само на једном отменом поселу, од жена које имају љубазнице, компромитованих младих девојака, услужних мужева, људи с неделикатним аферама, и многих других лица одаких неприродним измишљањима. Овака се изношења у појединим личностима чине обично без давања велике важности, случајно се измакну и пуштају у једном осмејку, у једној лепој речи, или у прећуткивању какве анегдоте разнородно причане. И ова изношења су у толико страшнија што искључују доказивања, што се не подиривају никаквој контроли. Грозно је, видите, кад човек о томе размишља. Разумејте ме добро. Ја сам уверен о две ствари. Ја сам уверен прво да сума тих изношења о појединцима не даје никако нетачну слику о свету, који није најбољи. Али исто тако ја верујем да смо доведесет од сто пута у заблуди са особом оптуженога. Речју, да се не бисмо давали парати, треба веровати да су људи у стању све да ураде; али, да не би човек био неправедан и злобан, не треба веровати ни у чију поквареност, осим ако смо у то сасвим уверени. Колико је живота наружених, у Паризу — и другде — зломом и лакомисленомшћу светском! Колико има ружних легенда које се не могу уништити! Така је једна и ова о којој нам прича Г. Пол Хервије.

Маркиз од Ноана често је виђао, у Једренима, после поноћи, барона Мисена да тајанствено излази из куће где је француски конзул, Г. од Вела, становао са својом ћерком. Он је видео Регину где испраћа барона

и где му пружа руку да је пољуби пре него што ће затворити врата. Он је из тога закључио да је г-ђа од Вела била љубазница Мисенова. Он није имао право: паметан човек би помислио да је ствар само могућна и да, уосталом, нема случаја који се не може разио тумачити. Додајте да је присуство у кући оца Регинина могло спречити Ноана да закључује тако прерано. А нарочито није имао право што је, вратив се у Француску, саопштио, једне вечери, ово откриће својој љубазници, г-ђи од Модра, једној такој дами из отменог друштва. Он јој је то откриће дошануо, не придајући му важности, у намери да забави своју љубазницу, да би имао изглед човека који је у току ствари, и што има тренутака у животу који нас наводе да се поверавамо ни због чега, из задовољства. И Ноан није у томе ништа мање „галантан човек“, јер нема ни једног галантног човека који нема у памети бар неколико срамних догађаја.

Међутим Г. од Вела умре. Регина се вратила у Париз, где живи код свога рођака грофа од Лигеја. Она је без ичања, и, нешто од воље, нешто да би стекла, ако је могуће, независност, она поче да учи сликање. Уосталом никако „уметник“ са наплатом за руке. Регина је доиста дивна девојка: млада, поносита, нежна, чедна. Навина и поверљива, она није примећавала за собом шапат женскиња, кад уђе у који салон, и она није разумела зашто је стари маркиз од Розаја, за кога је хтела поћи да не би била више на терету својим рођацима, изненада тргао реч.

Томе је узрок што је „клевета“ дошанута г-ђи од Модра учинила своје. Г-ђа од Модра је то даље причала својим пријатељицама. Она је наишла код њих на у толико веће поверење, што је Мисен необично услужан према Регини; и она је још марљивија у протурању овог мрскога гласа, да је њу био „напустио“ Ноан и да сад види и њега где облеће око г-ђице од Несла.

И заиста Ноан, познав боље Регину, поче је волети. Бољна љубав! Он је хтео да је уништи; он наставља да верује у погрешку младе девојке и одлучи се да је избегава. Али ето Регина му тражи простодушно објашњење за његово ново држање, и, док је у току разговора поткрепила, са свим безазлено, њихове заједничке успомене, неприпремљен говор Регинин показа Ноану да ју је недојстојно опадао. Она му исприча како јој је отац у последњим месецима живота био доиста претрпан бригаама око дипломатских послова; како му је Мисен тада притекао у помоћ; како су имали ноћу неколико тајних већа, којима је и она присуствовала, и да је она данас из тог разлога пажљива према барону...

Можете ли замислити бол и очајање Ноаново? Он је био тај који је први почео да плете невидљиву мрежу од клевета што су обвијале Регину, која и не знађаше за њих, а ту мрежу сад не може да раскине. Он би све учинио само да није изговорена та реч која се не може више тргнути. Он је увек, у друштву, осећао да је сад та реч на њега била управљена; и пехар у који је он отров насуо, као што вели Шекспиров стих, немилостиво је принесен његовим уснама.

Само је један начин да поправи несрећу коју је нанео дивној девојци коју обожава, то је, да је узме за жену. И он одмах на то и помисли. Само ако га и она воли! Воли га, умирите се. Почетак је њиховог разговора изврстан; ја сам ретко имао прилике да чујем деликатнију изјаву љубави, невинију и нежнију... Али још најтеже

није речено... Ноан је напоменуо Регини да јој дугује још једну исповест; она му је на то одговорила, готово весело, да му унапред све прашта, да то не може бити ништа важно... Авај! сирота девојка и сироти младић! Он ће сад рећи, он мора да рекне; од страха је сав побледио... И ми делимо његов страх, ми смо догађајем занети, врло завети, што тврди да је „сцена потребна да се изрази“ израђена, и то врло добро израђена.

Кад би лица у позоришту — исто тако и у стварном животу — била увек нише разборита, кад би говорила оно што здрав разум налаже да се каже, и кад би одобравала оно што им разум одобрава, било би много мање драма, или би се много пре свршавале, било на позорници, било у животу. Ноан би рекао: „Признајем, ја сам са вама поступао грозно; али замислите да вас тада нисам познавао. Ви сте за мене били обична странкиња. Ако сам ја много крив што поверовах спољашњем изгледу, ако нисам имао ни једног разлога да вас сматрам за криву, ја тако исто нисам имао ни једног разлога да верујем, против поменутог спољашњег изгледа, у ову чистоћу која ме сада очарава. Заиста, то је био грех што сам оговарао и једну странкињу: али, најзад, то је била само једна странкиња коју сам оговарао, то нисте *ви*, пошто ја могу рећи да, у оном тренутку, *ви* нисте постојали за мене. И ја нисам ништа мање одговоран за зло које сам вам учинио: али имајте призрења што сад ужасно патим, што вам нудим једину поправку коју ми моје силе пружају, што је, срећом, та поправка потпуна, што ће њоме моја погрешка и њене последице бити савршено уништене, и најзад, што вас волим и поштујем свом душом својом.“ А Регина би, после првог тренутка запрепашћења и бола, одговорила: „Јесте, истина је, ја нисам била та коју сте ви увредили, то је нека друга, пошто је то нека млада девојка чију сте само силуētu и име познавали... Кад би ми сада испричали погрешку, коју само претпостављате, неке непознате особе, ја бих укорила ту исповест као рђаво дело, али појамно не бих вам узела натраг своје срце. Узмите га дакле, и заборавимо прошлост.“ И драма би се завршала овде и можда би било штета. —

На срећу, Ноан и Регина су са свим збуњени и лишени ладнокриности. Дубина кајања Ноанова је толика, и његова заклетва, да све каже и да се не штеди, тако чврста, да се већ чини да исповеда погрешку још већу од оне што је учинио. Он се сав изгубио; он заборавља да каже где, кад и у каквим је приликама оговарао Регину, тако да ова може веровати да је гадно оговарање са свим скорашње. Његова марљивост у оптуживању самога себе чини га још невештијим но што је и допуштено, чини да он савршено заборавља интересе своје љубави. И кад га Регина запита коме је поверио убиствену тајну, он је тако простодушан да одговара да је то била нека женска, и то г-ђа од Модра...

И, с друге стране, Регина је била тако савршено наивна, неучка и поверљива, да јој изгледа ово срамно изношење о њој као оскврњење њене чедности, оно је сву потреса, и разорава њену потпуну својину, њену девојачку душу. Пред њеним очима није грубо скинута копрена само с увреде њеног љубавника, већ и са све ругобе у животу. То је још нешто више од срибе, то је упрепашћење готово неповерљиво... Она се гуши; она губи глас. И можда би, при свем том, на све гледала кроз прете после бледеће и суза свога љубавника, да није сад од једном дознала, из његовог неразвијеног одговора, да

јој је така увреда нанесена пред неком другом женском... То нарочито не може она да поднесе... Зар не налазите да је опсервација Г. Хервијеа дубока? То је исто као да ју је ово гнусно изношење о њој, начинив ненадно од младе девојке жену, научило тренутно телесној љубоморности. Она плаче; и кад је Мисен у том часу ушао, она му виче: „Господин од Ноана ми каже да сте ви били мој... (ту реч не може да изговори) кратко, ви ме разумете. Реците му, господине, да је то истина, цела истина!“ Наравно да су се, оставши сама, ова два господина изазивала. Ствар ће решити двобој, али то неће бити двобој од шале.

Ипак морам да вам говорим о догађају с два милиона. Ова два милиона изгледају ми једина знатнија невештина у комаду Г. Хервијеа, јер човек очекива да ће они служити нечему, а они не служе ничему, или готово ничему, и тек врло доцкан. Ево, чујте. У часу кад Ноан нуди своје име Регини, долази један адвокатски писар и тражи да говори с њом; и Ноан дознаје, за време кратког одсуства младе девојке, да јој је стари маркиз од Розаја, њен пређашњи вереник, умирући, оставио два милиона. Међутим Ноан има само колико је потребно за скроман живот. Инање које је пало у део младој девојци за њега је пораз. Ако Регина помисли да је он знао за њено богатство кад јој је затражио руку? Његово јуначко признање без сумње изгледа да је искључило и сваку помисао на какву корист; али, ако она и поверује у његово некористљубље, да ли ће свет тако веровати?... Ма како тумачили, изгледа увек да ће догађај наследства створити нову драматичну компликацију. Док међутим, та компликација одмах ишчезава тек што се и јавила. Она је послужила да помрчи у једном тренутку сцену, иначе напредну...

У последњем чину налазимо у летињковцу, у околини Париза, Ноана опасно рањена. Зрио је дохватило вратну артерију, и још се не зна да ли ће се моћи спасити. Он је ту, у једној баштенској наслоњачи, под покривачима, с црним свиленим руцем око врата, и помисао на рану која је под тим црним свиленим руцем мало је смешна. Он је под брижљивом негом неког простодушног и духовитог лекара, који нам не прецењује много медицину, и чија је сва тајна „надати се“. Што се Ноана тиче код њега је било већ све решено: он је наредио да се дозволе Регина, да би је могао узети за жену *in extremis*: после чега ће умрети, јер га она више не воли. Затим долази и Регина: он јој говори своју намеру, и дознаје наскоро да га она још увек воли. Она му даје о томе и неоспоран доказ: она се одрекла она два милиона старог маркиза... Сад падају једно другом у наручја, и Ноан више не жели да умре. Уосталом, нешто мало раније, и добри лекар је изјавио да је Ноан спасен, само под погодбом да избегава непријатна осећања...

Ви се надате да је решење срећно? Варате се, и ни се грешите о писца. Оно што се мислило да је поправљено не може се извесно поправити. Кад је све изгледало да ће се свршити „на опште задовољство“, опака реч за коју се држало да је уништена, поново оживљује, јер је ништа не могаше збрисати, ни сузе, ни крв, ни покајање, ни опроштај. Она се поново јавља, из дна прошлости, да убије двоје залубљених.

Најзад долази, са гомилом пратилаца и панагајки из отменог друштва, она опасна мала звер, г-ђа од Модра. Они су дошли да се распитају о болеснику, па како је одговор био повољан, то се утешаше жестоком „оговарањем“. Зашто им се говорило да ће Ноан брзо свршити?...

Очевидно, овај двобој и ова лажно смртна рана, све је то само измишљено да би се начинила интересантнијом женска мало... одважна... Но, све једино, овај Ноан показује одличну наклоност да поправља туђе мрље... Рањен и задовољан... Истина, та је личност сада богата, итд. Вереници, које скриваше један шумарак, чују тај говор... Ноан устаде, бесомучан од јада, и упути се, вичући, са стиснутим песницама, ка гомили која је тако пријатно „баскала“: „Ниткови! ниткови!“ Али рана му се отвори и он мртав пада пред њихове ноге. „Зар смо могли ми предвидети? рече дражесна мала г-ђа од Модра... Ђуди су навикли да тако причају... Али то је без икакве важности... Ви знате да речи лете... — Не, госпећо, речи остају, и речи убијају“, одговара лекар Дабоа ди Шер показујући тело... И, доиста, ја налазим да је ово решење необично силно и необично добро.

Да ли сад да изазначим и малене недостатке комада? Да ли да пребацим дијалогу Г. Пола Хервијеа мало око-лишености и извесну сунтиланост мало удешавану? Да ли да га свирепо назовем Мариво? То не би била, уосталом, врло велика неправда, и ја држим да ће се и он са тим сложити. Али причекаћемо другу његову комедију, па да га нецкамо мало. Моја је била намера да вам покажем у чему је његова прва ванредна и ретка, и зашто је потпуно успела.

С ФРАНЦ. ПЕРИО

Мир. С. Јанковић

Мона Вана, драма у три чина од Мориса Метер-личка. —

Већ добро познати белгијски мафионичар са својим комадима пуним страха и запете неизвесности, мистичности и непојамних загонетки успео је да и у немачком позоришном свету задобије интересе најширих кругова. И сама ванредна пажња којом се „Мона Вана“ ишчекивала јамчи довољно за то. Позоришном критичару остаје пријатна дужност да велики успех, који ни овога пута није обмануо, са радошћу прибележи у хроници позоришних догађаја.

Као песник свога нарочитога правца вредео је Метер-личк бар до сада као специјалиста који увек и увек једну и исту песму фаталистичне љубави репродуковао, као философ-песник; да зарони у чаролије мистичности, у безгранично царство непојмљивих чежњи, у бескрајну дубину свога личнога Ја, да одатле после цео спољни свет представи као један доживљај.

Сад пак чују се и други, јаснији звуци; физиогномија песников бива разговетнија, пријатнија и симпатичнија. Са радошћу сме се поздравити тај обрт у „Мона Вани“ (скраћено од Мадона Јована). Два дубока, лепа женска ока гледају на нас из овога најновијег комада фламанскога песника. У средини његовој стоји жена, слична онима Ботичелијевих бледих, нежних боја, чија радња није ништа друго до снажна лепа песма о женској верности, песма која на легендарни тон подсећа, и невини и са пуно нежности допире до наших ушију.

Остављајући пут симболизма и мистичности, оне чежњиве тежње за истином и сазнањем; чему и нашо, дело ипак садржи пређашњу одлику Метерличкову — чежњу за вечно лепим, само са једним додатком посве снажна утицаја — без моћи песимизма. Из пређашњег обиља у осећањима дошла је тек необично фина анализа унутрашњег живота, из пређашње тежње за театралним дејством поја-

вио се тек прави и необично снажни утисак појединих сцена. У целом пак делу видимо силан преокрет којим Метерличк ступа из свога царства снова на земљиште истине, преокрет у његовим назорима на друштво и свет; није то више човек са поезијом о смртној загонетки, са бескрајним дубинама непознатог, са безграничном чежњом ка сазнању и поновном рођењу — не, он се одриче симболизма, он се поново спушта међу људе, да са познатом песничком дикцијом, чија лепота прелази у тон старих легенди, испева лепу песму о женској верности.

Само дело заилази у нову област, у област историјске драме. Око нас преноси у доба талијанског ренесанса, у крваве борбе талијанских републиканских градова при крају 16. века, у крвав судар двају од тих градова, Флоренце и Пизе, са свом безобзирношћу, са свима ужасима које ренесанс на дну своје крије. Али је психолошки моменат драме потпуно модеран, шта више њему се само у модерној одећи и може поверовати. — Флорентинци, на чијем челу стоји као први власник извесни кондотјер Принцивали, опколили својом војском град Пизу и његово становништво довели у највећу невољу. Један посредник из Пизе пао је већ као жртва разјарене Флорентинске светине и као последњи преговарач диже се седи Марко, отац Пизанског заповедника, Гвида Колоне. Принцивали је и сам у опасности, јер су у Флоренци приметили његову намеру да се прогласи диктатором, те су спремни да га одмах после заузећа Пизе прогнају. У тој невољи он обећава старом Марку да ће прећи са својима на страну Пизанаца одмах, ако Гвидова жена, Мона Вана, коју он до лудила љуби, пристане да само у лакој огртачу дође у његов шатор и ту једну ноћ остане. Са грозом одбија Гвидо овај предлог, али му отац обећава да ће град после његова заузећа задесити још већа невоља, осим тога да је он тај предлог саопштио и одбору Пизанском који је Мона Вани у томе погледу оставио потпуно одрешене руке. Знајући своју дужност према Пизи и њеном становништву, Вана пристаје на предлог, не хајући ни најмање за беснило свога мужа. Принцивали познаје Вану из детињства са једнога сусрета, он је предузео са пуно нежности, подсећајући је на старо познанство. Вана се понаша у почетку као јатке одређено на жртву, постаје пак постепено толија према Принцивалију и чак му признаје како свога мужа не љуби, али чистоћа њенога бића уздржава кондотјера од свакога додира, и он се задовољава само једним пољупцем који му Вана на чело даје, и полази затим с њом у Пизу. Тамо се пак са највећом свечаношћу слави опште спасење, само је Гвидо далеко од свечаности. И кад се Вана појављује са Принцивалијем, Гвидо је грубо отура од себе, и ако га она уверава да се чиста и недотрнута враћа. Његово беснило достиже врхунац, кад он у њеном пратиоцу самога Принцивалија открива и кад му Вана уз то признаје да га је у чело пољубила. Ни клетва, ни све милосне речи, ни уверавање о њеној љубави само према њему не помажу. — Гвидо остаје тврди и немилостив. Али је и закључак у Вани брз и готов. Дошапнувши Принцивалију да буде присебан и осетивши од једном силну љубав према њему, она лаже, уверавајући свога мужа, да ју је Принцивали силом победио и имао, да би му се пак за то осветила, она га је собом домамила; освета на њему припада само њој и она захтева кључеве од његове тамнице, да би могла надгледати његово мучење. Тек сад верује Гвидо њеним речима и, мирећи се с њом, гради је у своје наручје, док међутим Вана сања о бегству са Принцивалијем и о његовој и својој новој љубави.

Ко још у напред верује да под овим историјским маскама сагледа грубе и велике контуре људи из ренесансе, тај мора са свим природно да махне главом. Последња лаж и обрт Ванин у корист Принцивалијеву потпуно квари до сада лепу слику; у њеној радњи нема довољно мотивисања и, разуме се, овде се пораћа једна пукотина која се никако не може прикрити. Трећи чин пун је супротностима пуним дивљења, са новом разгареном страшћу, при чему Принцивали игра улогу само мутавог човека (!). На сваки начин његова је замисао велика. Али сам конфликт између старе верности и нове љубави само се може у позоришном смислу, комедијантском игром разумети. Ако ми давае Нори верујемо и потпуно смо за њену последњу одлуку, то ипак овде морамо да махнемо главом, јер поверовати овој Нори 15. века, значило би бацити у засенак ондашњу културну историју, значило би оставити се истине и заплочити у воде романтизма.

Осим тога много је још шташта у карактерима и догађајима што нам изгледа непојмљиво: тако што Принцивали у Пизу долази, што му је држање овде потпуно загонетно; што је Вана тако наивна кад очекује од Принцивалијевог доласка с њом легитимно решење конфликта од стране свога мужа, најзад што Гвидо од свега тога ништа не примећује. Све то, као и још неке ситнице, личи на одломке из поезије скаски и гатки, што је Метерлину још одавно својствено. Овде пак долази његова детињска романтика у сукоб са стварним ситуацијама, те према томе онда дејствује пре као неистинито него као наивно.

Па и при свему томе ипак се у Метерлину види дар за позоришни комад великог француског агила. Ко пак његове радове још из раније зна и познаје, неће замерити горњем недостатку.

22. децембра 1902.

у Дрезди.

М. П. Тиркович.

* Српска Краљевска Академија расписује награду од 480 динара у злату, коју из задужбине Николе Ј. Маринковића може добити: одличан поетски сине с моралном и патриотском тенденцијом, који је написан чистим српским језиком и одликује се лепотом слога и садржаја.

Наградити се могу како рукописи тако и штампани сисни који нису старији од две године, т. ј. који нису штампани пре 1901. године.

Сисне за награду ваља поднети С. К. Академији најдаље до 1. маја 1903. године.

Писци могу своја имена напред објавити или прикрити до коначне одлуке. У овом другом случају дужни су ставити неку белугу на сине и на завој спроводнога писма.

Награђени сисни својина су писца.

* Од 31. јануара о. г. почео је у Београду да излази нов лист „Српски Пијемонт“, орган за економну независност Србије. „Српски Пијемонт“ излазиће: уторником, петком и недељом на два табака, а цена му је на годину 16

динара. Власник и уредник му је Божидар Никашиновић, Војводе Миленка ул. бр. 20.

Финансирање овога листа предузели су на се неколики Београдски родољубиви трговци.

* 30. овог месеца у Академији Наука и Уметности изабрани су за дописне чланове: Др. Е. Мука, професор, слависта и народни вођ лужичких Срба, Момчило Иванић, професор у гимназији Краља Александра I и тајник лексикографског одсека Академије Наука, и Јован Томић, професор у гимназији Краља Александра I.

* Изашао је из штампе и већ је разаслат шести свезак (II године) илустрованог дела Знаменити Срби. У њему су ликови и биографије: Лазара Арсенијевића (Бата Лаке), Илије Гарашанина, Љубомира Радивојевића, Буре Јакшића, Стевана Митрова Љубини и Димитрија Матића. —

* Др. Тих. Р. Ђорђевић, професор Учитељске Школе у Алексинцу, поново покреће свој лист „Караџић“. — Већ је у штампи и за неки дан биће готов први свезак с овом садржином: Оглед из граматике народног говора у Алексиначкој морави, од Др. Тих. Р. Ђорђевића; Китајској сродна прича у гусларској пјесми, од Др. Фридриха С. Крауса; Пронаст града Прозора у Босни, од Вида В. Вукасовића; Задаћа науке о народу, од О. Бренера, превео П. М. Илић; Са конгреса немачких природњака и лекара у Хамбургу, од Др. М. В. Смиљанића; Српске народне приповетке; Ситне белешке; Прикази; Гласник; Некролози. — „Караџић“ излази у тромесечним свесцима на 4—6 табака велике осмине, а цена му је на годину 5 динара, на пола године 3, а поједини свесци стају 1.50 дин. Ђаци имају 20%. Претплата се шаље уредништву „Караџића“ (Алексинац, Србија). —

* Власник цртачко-везиљачког завода у Вршцу, г. М. П. Павловић, јавља да ће наскоро покренути илустровани лист за ручни рад, домаћу потребу и забаву, под насловом „Српска Везиља“. — Лист ће излазити једанпут месечно на једном табаку текста и два табака цртаног додатка. — Цена је листу 5 круна годишње.

* Г. Др. Мих. Вујић изабрани академик читао је 26. о. м. на свечаном скупу С. К. Академије своју приступну академску беседу „О новом обрту у трговинској политици“. —

Књиге Српске Књижевне Задруге:

72. Путешествије по Србији од Јоакима Вујића. Друга књига. — 8°, стр. V+245 (са картом Кнежевине Србије од 1815—1833. године).

73. Драматски списи Јована Ст. Поповић. Књига прва. — 8°, стр. XLVII+222.

74. Приповетке Буре Јакшића. Прва књига. — 8°, стр. XXXI+221.

75. Ускок. Написао С. Матавуљ. — 8°, стр. 237.

76. Стари дани, од Б. Станковића. — 8°, стр. 162.

77. Тарас Буљба, приповетка, написао Никола В. Гогољ, превео с руског Милован Ђ. Глишић. — 8°, стр. XXXIX+144.

78. **Постанак и развитак народа**, написао Валтер Беухот, превео Др. Драг. Т. Мијушковић. — 8°, стр. VII+200. — Београд, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1902. —

Савремена фотографија. Упут у вештини фотографисања, са 55 слика у тексту, од Гв. М. Клајића и В. Т. Стевановића. Београд, штампарија Д. Димитријевића, 1902. — 8°, стр. VII+182.

Књига здравља. Сваком приступачан домаћи лекар. I део: Анатомија и физиологија. С руског превео Др. Милутин Р. Живковић. Београд, штампарија „Доситије Обрадовић“, 1902. — В. 8°, стр. 98. — Цена 1.50 динара.

Срби и Хрвати. Друго издање с поговором. Написао Никола Стојановић. У Новоме Саду, Српска Штампарија Светозара Милетића, 1902. — 8°, стр. 56. — Цијена је 35 новчића или 70 пара динарских.

Ко је крив? Мрвице са школске трпезе, скупио Сретен Ж. Пашић, управитељ В. Ж. Школе Краљице Драге и Ж. Учитељске Школе. — Прва прегршт. — Београд, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1902. — 8°, стр. 111. Цена 1 динар.

„Dubrovnih, kalendar za godinu 1903. Godina VII. — Dubrovnik, izdanje i naklada Srpske Dubrovačke Štamparije A. Pasarića, 1902. — В. 8°, стр. 112. Цијена 50. para. — Poštom 60 para.

Један савет младим и нежењеним људима. По једном предавању Д-ра Кристена, од Д-ра Јов. Данића. (Прештампано из „Народног Здравља“). Београд, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1902. — В. 8°, стр. 20. Цена 1 динар. —

Речник српског и немачког језика (речник за цев). Приредио А. М. Матић, гимн. професор. II Српско-немачки део. У Новоме Саду, штампа и издање Браће М. Поповића, 1902. — 16°, стр. 364. Цена? —

Претплатницима Нове Искре

Уводећи Нову Искру у пету годину њезина живота, нећемо износити никаква нова обећања, јер стално верујемо да ће наше одушевљење и љубав према оваквом послу бити од веће користи него ли и најлепша обећања, која се понекад и не могу испунити. Са досадашњом вољом издаваћемо и уређивати Нову Искру и ове године, а само ће о претплатницима зависити како ћемо своју дужност извршити ове године. Како је претплата једини извор за Нову Искру, молимо сваког пријатеља српске илустрације да се не оглуши о овај позив, већ да нас претплатничким одзивом помогне, како би Нова Искра засијала лепшим и дражим сјајем.

Дужнике опомињемо овом приликом да нам неплаћену претплату одмах пошаљу, како нам не би дали права за јавно оптуживање, да радо узимају оно што је туђе, заборављајући да то није ни најмање часно!

Свој лист не можемо ником наметнути, а ко га прима и чита, дужан је и да га плати.

Власништво НОВЕ ИСКРЕ

Садржај:

На књиговој стази. Слика из Београдског живота од С. П. — Ноћна бајка. Песма Душана С. Ђукића. — Усамљеност (De Lamartine). Превео Ст. К. Павловић. — Под црвеним крстом у Србији 1876. Од М. Р. Веснића. — Моја драга. Песма Влад. Станимировића. — Генералова кћи. Роман. Написао И. Н. Потапенко. С руског превео Р. — Листићи: 1. Смрт једне девојке (из „Прозаида“ Змајовићих); 2. Одудевљење (из „Прозаида“ Змајовићих); 3. Сумња. Од П. В. Мијатовића; 4. Рецепт. С руског С.; 5. Последњи пут. С руског С.; 6. Са твога спровода. Од Влад. Станимировића. — Чује се клетва к'o из даљине. Песма из Змајовићих „Спохватница“. — *. Песма од Душана С. Ђукића. — Стари (Алфонс Доде). С франц. превела М. Т. — Срце моје (из пјесама „Антиклија“). Од Осмаија А. Ђукића. — Под облацима. Драма у једном чину. Написао Бранислав Ђ. Нушић. — Наша писма: Из Петрограда од П. М. Цемовића. — Уз наше слике. — Хроника: Наука, Књижевност, Уметност, Разно. — Библиографија.

СЛИКЕ: Пред амором (сликао А. Бугеро). — Лујиза Једисавета Мак Лафли и Ема Марија Пирсон. — Ниш из 1878. год. — Краљевски конак у Нишу (1878. г.). — Војница код Ђеле Куле (1878. г.). — Окружно Начелство у Нишу. — Улица Краља Милана I. — Улица Краља Милана I. (1903. г.). — Трг Краљице Наталије (1903. г.).

„НОВА ИСКРА“ излази сваког месеца. — Цена: на год. 16, по год. 8, четврт год. 4 дина.; ван Србије: год. 10 фор. или 20 дина. у залату. Претплата и све што се тиче администрације шаље се Р. Ј. Одавићу, власнику „Н. Искре“, Капетан Мишића 8.

Власник и уредник Р. Ј. Одавић, Капетан Мишића ул. 8.

Краљ.-Срп. Државна Штампарија